

ЖАМИЯТ
«Ишсизлени талаплары тергевсюз къалмай»

4 б.

яшланы дюньясы

15 б.

Ассаламу алейкум, уююгюзге яхылыкъ

ЕЛДАШ

ДАГЫСТАННЫ ЖАМИЯТ-ПОЛИТИКА ГАЗЕТИ

yeldash.ru

26 апрель(яйсан) 2024 йыл №16 (15371)

Язбашны ва Загъматны байрамы

Бизин уллу уълкебиз Россияда бу йыл Май байрам апрылни 28-нден май айны 1-и болгъанча дөрт гюн белгилене. Башлап бу байрам интернационалны гюню деп белгиленип турғын. 1970-нчи йылдан башлап, загъматчыланы бирлигини халкъара гюню деп юрюлме башлагъан. 1992-нчи йылдан башлап, Язбашны ва Загъматны байрамы деп юрюле.

Дюнья оылчевде алгъанда бу байрам 1886-нchy йылдан баш ала. Шу йыл 1-нчи майда Америкадагы Чикаго шагъарны ишчилери баш гётерип орамлагъа чыгъа ва оызлени талапларын чакъырываға язып, айтып аян эте. 12-15 сагъат иш гюнню 8 сагъат этмекни ва алапаларын артдырмакъыны, яшланы загъматын гери урмакъыны талап эте. Шолай баш гётеривлер Американы оызге ша-

гъарларында да оытгериле. 1890-нchy йыл 8 сагъаттыкъ иш гюнню талап эти туруп, Европаны кёбюсю пачалықъларында да митинглер оытгериле. Бизин пачалықъда Санкт-Петербургда шолай баш гётерив 1891-нчи йыл М.Бруслевни ёлбашчылыгъы булан болгъан.

Совет девюрде, шагъарларда болсун, посёлокларда, юртларда болсун халкъ жыйылып, байракълар да тутуп

майданларда жыйыла эди. Магъачкъалада болгъан шолай митинглерде кёп керендер ортакъчылыкъ этме бизге да тюшген. Шагъарны халкъы бирче жыйылып, бир-бирин танымайгъанлар таныш болуп, шагъарны гъар заводу, предприятияси, къуруму колективлери булан жыйылып байрамны оытгере эди. Тахшагъарбызыны майданында музика согъулуп, асгер къуллукъчулар марш булан юрюгени эсде къалгъан. Бу йыл да Май байрамда Магъачкъаланы майданына халкъ жыйылажакъы, Язбашны ва Загъматны байрамын шат күйде оытгережекке инамлыкъ бар.

Яраш БИЙДУЛЛАЕВ.

БУ НОМЕРДЕ:БИЛИМ**Гъар гюн гъайын**
этмеге герекбиз

7 б.

САВЛУКЪ**Этилген ишлер**
аз тюгюл, тек
кемчиликлер де бар

8 б.

БИЗИН АЙЛАНАБЫЗДА
Тарбиялав ишни
устасы

10 б.

ЭСДЕЛИК**Яхшы ишлери,**
юргенини
ачыкълыгъы,
рагымусу къалды

14 б.

«Эсделикни вахтасы» ачылды

25-нчи апрелде Магъачкъалада Уллу Устьюнлюкъю 79 йыллыгъына багъышлангъан «Эсделикни вахтасы» ойтерилди. ТОКС-ну ортакъчылыгъы булан ойтерилген шо чара 1941 – 1945-нчи йылларда ойлгенлени игитлигине эсделигине, яшёрюмлени патриот руғъда тарбиялавгъа, оланы улкени тарихи ва маданият варислигине къатнашдырмакъ учун юрөле.

Гъаракат республиканы баш майданында башланды ва Дагъыстанны Гъукуматыны Председатели А. Абдулмуслимов, ону орнунбасарлары, министрлер ва башгъа жаваплы къуллукъланы башын тутгъанлар, школаланы охувчулары, озге охув ожакъланы тарбиялавчулары, студентлер ва волонтёрлар оркестр согъулагъан күиде М. Гъажиевни атындагъы орамдан яв юроп, парк-гъа бардылар. Мунда Белгисиз солдатны белгисине гюллэр салгъандан сонг, митинг ойтерилди.

– Гъар йыл ойтерилген шу чара, бизин топуракъга парахатлыкъ гелтирген уллаталарыбызыны эсделигине къайтара.

А. Абдулмуслимов шулай чаралар яшёрюмлени тарбиялавгъа уллу

тине багъышлана, – дей А. Абдулмуслимов. – Бизин республикадан Уллу Ватан давда 180 минг адам ортакъчылыкъ этген, шоланы яртысы дав майданларда къалгъан. Устьюнлюк алгъанлы 79 йыл бола буса да, дав салгъан яралар гъали де сав болмағъан, ону белгилери озюн унутма къоймай. Гъалигъалилерде излевчюлер «Сарихумда» 80 йыл алда яллап тюшген самолётту гесеклерин тапдылар. ТОКС-ну ортакъчылары шо яндан уллу иш эти, кёп йыллар белгисиз тас болгъанланы атларын, шону булан бирге эсделигин къайтара.

А. Абдулмуслимов

къошум этегенин эсгерди ва тарихи эсделикни сакълав инг аслу масъала экенни де айтды.

– Тарихни бёттёбен айландырма къарайгъанлар бар, тек яшёрюмлер элни гележеги оззерден гъасил экенни англап, шону якъламакъ ва аманлыгъын сакъламакъ учун гъар дайм де гъазир турма герек, – деп давам эти А. Абдулмуслимов. – Не ерде де Ватанын жаныдай аягъанлар, тангаласыны гъакъында ойлашагъанлар – элни кюрчюсю деп гъисап этиле. Хас асгер гъаракат юролеген заманны ичинде бизин уланлар къоччакълыкъ гёрсетип турагъаны да шону исбаттай.

Митингде шолай да давну ва загъматны ветеранларыны советини председатели Магъарам Алижанов, хас асгер гъаракатны ортакъчысы Майир Рустамов ва башгъалары сейледилер.

Бизин мухбирибиз.

Дагъыстангъа ёл чыгъагъанлагъа...

Артдагъы йылларда савлай улкебизде иимик, бизин республикабызда да ич туризмни оысдюрювде бар имканлыкъланы толу күиде пайдаландырывгъа тергев гючлене бара демеге ярай. Шолайлыкъда, Минеральные Воды, Санкт-Петербург, Сочи, Москва шағылларда ва Калининград областда иимик, Дагъыстангъа ял алмагъа ва геземеге гелеген туристлени санаву белгили күиде артып тербейгени тергевни тарта.

Дагъысын айтмакъанда, бизин республикабызга 2023-нчю йылда май байрамлагъа ял алмагъа къонакълай гелген туристлер 90 мингден къолай болгъан эди... ДР-ни туризмни ва халкъ саниятларыны министерлигини башчысы Эмин Мерданов берген баянгъа гёре, бу йыл май байрамларда ял алмагъа бизин

республикабызгъа гелеген туристлени умуми санаву 110 мингден кёп болажакъ деп къаралулана.

Белгили болгъаны иимик, туристлени авадан пайы оз мадарына гёре, заманын аяп дегенлей, гъава транспортнун къуллукъларындан пайдаланагъан тайпалар учун билетлени багъалары эки керен кёп болгъаны гъакъда айрыча эсгермеге герек, – дей турист компанияны

ичинде айланана якъдагъы талаплагъа гёре бир нече керенлер алышинарғаны разисизликени артдыра.

– Артдагъы эки йылны ичинде гъава транспортнун къуллукъларындан пайдаланагъан тайпалар учун билетлени багъалары эки керен кёп болгъаны гъакъда айрыча эсгермеге герек, – дей турист компанийны

Халит Омаров. – 2022-нчи йылда билет, Москвагъа барып, къайтып гелмек учун 8 минг манатгъа токътай эди. Гетген йыл гюзде 16 минг манат болду, гъали буса 27 – 28 минг манатлагъа чыгъып тура...

Багъалар шолай артып турса, гъава транспортнун къуллукъларындан пайдаланмагъа токъташгъанлар Дагъыстангъа ял алмагъа

гелмеге муштарлы болурму дагы деген сорав тувулuna.

Монополиягъа къаршы иш гөрөген федерал управлениеисини Дагъыстандагъы бёлгүюно къуллукъчулары аянашынрагъан күиде, ийберилген багъаланы алдын алмакъ учун къоллавчуланы базарларында къуллукъланы ва малланы болдурғанланы арасында тогъатартывну имканлыкъларын толу күиде къолламаса бажарылмай. Егъесе къыставуллу гъаллар тувулумагъа имканлы. Шо сывавда да, яшавда да йылдан-йылгъа ачыкъ болуп гөрюне.

К. КъАЗАКЪМУРЗАЕВ.

ЕРЛЕРДЕН ХАБАРЛАР

Бабаюрт район

Бабаюртдагъы 11 номерли школа-интернатда сыйналу педагог Гуля Арсланбекованы сиптекилиги булан «Атам, анам, мен – спорт ағълью» деген къужурлу ва пайдалы чара ойтгреген.

Спортышларда интернатны охувчулары булан бирге оланы ата-аналары, эркъардашлары ва кызызардашлары ортакъчылыкъ этген. Олар «Лидеры» ва «Комета» деген 2 команда бёлбююп, оыз арасындан алдынлыланы белгилегенлер. Яшлагъа ва уллуга озлени гъюнерлерин гёрсетип болардай къужурлу конкурслар таклиф этилген. Мисал учун, олагъа, къалгъанларын айтмагъанда, къапны ичинде атылма, батмакъдан ойтмеге тюше. Эки де команда бары да якъдан къастын, гъаракатын, устьюнлюкке етишмек учун озлени аямайгъанын гёрсетип бажаргъан. Оланы якълама уллаталары, улланалары, яшлары гелген.

Ярышларда «Лидеры» деген команда утгъан ва кубок булан савгъатлангъан. Ондан къайры, бу шатлы, пайдалы чараны бары да ортакъчыларына гъюрметлев грамоталар берилген.

Хасавюрт район

Хасавюрт районну охувчу яшлары Дагъыстанны ич ишлер министерлигини музейинде болгъанлар.

Музей 20 йыл альякъда къурулгъан. Мунда республиканы милициясыны 90 йылны узагъында башын тутуп гелгенлини, ветеранларыны, аманлыкъыны къоруигъан къурумларыны сыйдаратындан чыкъган Совет Союзу ва Россияны Игитлери суратлары, оланы ки-

А. АЛИЕВ.

Камиллешдиривню къайдалары белгиленди

Белгили экений үйимик, Россияны Илмулар Академиясы амалгъа гелип иш башлагъанлы, бу йыл 300 йыл тамамлана. Шо тархъга байлавлу бугюнлерде янгыз эсгерилген илму-ахтарыв идараада тюгюл, бизин республикада иш гөрөген орь охув ожакъларда да тергев бериле.

Алдагы гюнлерде, А. И. Герценни атындагы Россия пачалықъ педагогика университетни Дагъыстан филиалыны сиптечилиги булан халкъара илму-сынав конференциясы шо тархъга багъышлангъан гъаракатлардан бириси болуп токтады. «Гъалиги жамиятда илмуну ва билим беривню бирлешдиривню ағамиятлы масъалалары» деген эсгерилген конфе-

ни атындагы Россия пачалықъ педагогика университетни ректору, профессор С. Тарасовну, Дагъыстан пачалықъ университетини проректору, биология илмулары кандидаты доцент А. Гъажиевни сейлевлери конференцияны ортакъчыларыны айрыча тергевюн тартды. Шону булан бирге, А. И. Герценни атындагы Россия пачалықъ педагогика

рини жыйымы» гъакъда маълумат берди. Ол Дагъыстан халкъларыны авуз яратывчулугъуну асарлары жыйылып, топланып 20 китапда (том) янгыз алимлер тюгюл, охувчуланы генг къатлавлары да иштагъланагъан күйде ювукъ вакътини ичинде берилежеги гъакъда да айтды.

А чыкълашдырып айтгъанда буса, конференцияны ортакъчылары сейлевлери ва илму макъалалары гъалиги шартларын гөз алгъа тутуп, илмуну ва билим беривню бирлешдиривюне багъышлангъан эди. Шону

ренцияны ойтгеривню сиптесин Дагъыстан пачалықъ университети де, олай да Россияны Илмулар Академиясыны Дагъыстан илму-ахтарыв федерал центрыны Тил, адабият ва инчесаният институту да якълады.

Шолайлыкъда, шо конференция бизин улкени 16 регионунда, олай да 14 тыш пачалыгъында иш гөрөген орь охув ожакъларда, озге илму-ахтарыв идарааларда чалышаңын 100-ден де артыкъ алимни къуршады. Олагъа арагъа салынып ойлашылагъан масъалаланы айланасында озлени пикруларын, ойларын, артдагы йылларда билим берив тармакъда тувлунгъан масъалаланы чечивге янашывун малим этмеге имканлыкъ берилди. Шо гъакъда айта туруп, конференцияда бизин улкени озге регионларындан, Белоруссиядан, Къазахстандан, Тюркменистандан, Узбекистандан, Азербайжандан, Тюрикиядан, Швециядан ва Китайдан алимлер Интернет байлавлукъын имканлыкъларындан пайдаланып ортакъчылыкъ этгенин айрыча эсгермеге тюше. Озокъда, бизин республиканы орь охув ожакъларыны, илму-ахтарыв идарааларыны баривчюлери ва озге къуллукъулары конференцияны ишинде айрыча жағычылыкъ гөрсетди.

Шолай, А. И. Герцен-

университетни Дагъыстан филиалыны гуманитар билим беривню баш илму къуллукъчусу, филология илмулары кандидаты Р. Мусаева школадан башлап, орь охув ожакълагъа етгинче билим беривню сан янын гъалиги шартларда камиллешдирмеге болагъан къайдаланы гъакъында генг күйде лакъыр этди. Ол шо тармакъда озю чалышаңын орь охув ожакълыкъ школаларда билим алгъан, яшлар булан юрютеген гъаракатыны асувлулугъу ва пайдасы гъакъда айрыча билдири.

Дагъыстан пачалықъ университетини экологияны ва мекенили оысююнно институтууну директору З. Солтанмуратова да бизин Республикада артдагы йылларда тувлунгъан экология, демек, айлана якъыны къоруп сакълавгъа байлавлу озю ёлбашчылыкъ этеген илму-ахтарыв идараасы некъадар иш юрютегенин ачыкъ этип сейледи. Россияны Илмулар Академиясыны Дагъыстан илму-ахтарыв федерал центрыны Тил, адабият ва инчесаният институтууну фольклор бёльгююн заведуюшии А. Солтанмуратов озюнүү сейлевюнде бугюнлөрде гезиклетип басмадан чыгъып туралган «Дагъыстан халкъларыны фольклор эсделиклен-

булан бирге, торайып гелеген наслугъа билим беривде, тарбиялавда артдагъа вакътилерде арагъа чыкъгъан янгы къайдаларын къоллап, пагъымусун артдырывгъа, гъар яшны хасият-къылыкъ битими-не гөре касбу тангловагъа болушлукъ этивге айрыча ағамият берилди. Школаланы, орта хас ва орь охув ожакъланы дарс беривчюлери касбу бажарывлугъун камиллешдиривню къайдалары да конференцияны ортакъчыларыны янындан тергевсюз къалмады. Неге тюгюл, гъар тюрлю тармакъларда асувлу күйде чалышмагъа болагъан бажарывлу касбучуланы гъазир этивде дарс беривчюлени билимлерини дарражасындан, олар юрютеген илму-ахтарыв гъаракатыны сан янындан гъасил болуп геле.

Умуми күйде алгъанда, ойтгерилген конференция шону ортакъчыларына синав алышдырмагъа, озгелер къоллайгъан къайдаланы, озлени гъар гюнлюк ишинде пайдаландырмагъа имканлыкълар яратды. Конференцияны ортакъчыларыны сейлевлери ва илму макъалалары айрыча китапча болуп чыгъырлажакъ.

Н. БАЙБОЛАТОВ
СУРАТДА: илму-
сынав конференцияны
ортакъчылары.

Сорав – жавап

– Сентябр айда яшым школагъа барма герек. Ону башлап яздырма герек дей. Шо иш нечик юрюле?

– Башлап школагъа барагъан яшны озююзге ювукъдагы школагъа яздырма боласыз. Шо ишни 1-нчи апрелден 30-нчы июн болгъанча этме герек. Енгилликлери барлар биринчи къабул этилгенни де эсде сакълама тюше. Шо школагъа башлап агъа-инилери яда къызыардашлары охугъан буса, асерчилени, хас асер гъаракатда ортакъчылыкъ этегенлени, ич ишлени къуллукъуларыны яшлары къабул этиле.

Экинчи тиретде 6-нчи июльдан 5-нчи сентябр болгъанча бош ерлер бар школалагъа яздырма болажакъсыз.

Школагъа яшны язмакъ учун «Госуслуги» порталдан, кагъыз язып яда школагъа озююз барып арза язма боласыз. Шону учун ата-анасыны паспорту, яшны тувгъаны гъакъдагы шагъатнамасы, яшайгъан еринден справка, сакъат яшлагъа айрыча документлер гъазирлене. Яш арза берилген школада охужакъны-охумажакъны натижаларын 3-нчюю июльда ва 8-нчи сентябрде билме бола. Яда билдирив электрон почтагъа геле.

– Дачаланы къоллавда янгы талаплар бар дей... Англатма бажарыламы?

– Эгер де дачангы янында къолланмай туралган ер бар буса, шону озюнге къошма ярамай. Шо ихтиярсыз тутгъанга гъисаплана ва топуракъны багъасындан 1-1,5 процент штраф (къоду) салына. Дачада адамланы савлугъуна зарал этеген яда къоркъунчлу насны сакълама ярамай. Россельхознадзорну инспектору сизин 10 минг манатдан кем болмайгъан күйде штраф этме бола.

Шолай, уйлерден 15 метр ювукъда от якъса да 5-15 минг манат штраф этмеклик бар. От ягъа буса-гъызы, чонкъ этип, шону ичинде яллатма герек бола, яныгъызыда бел, лопатка, сув болма герек. Ялынны къаравсуз къойма да ярамай.

Чишилк эте бусагъыз да, мангалны уйлерден 5 метр ариге салма герек, тек башлап ювукъ арада енгил от тюшөр ерлер барны-ёкъну тергеме тюше.

Дачадагы къурулушланы да кагъызларыгъызыда язылгъан күйде этме герек.

– Башына къян чабып, бир яны ишлемей къалагъанлар бола, шогъар инсульт болгъан деп айттыла. Гъали шо аврувну алдын алма бола дей...

– Гъар йыл Россияда 450 минг адамгъа инсульт бола. Шону багъанасы – стеноз, демек, баш майдагъы инг де гиччи тамурлар тыгъыла яда ярыла. Баш майны къоркъунчлу ерлерин ва гъалын гъали компьютер томография этип, алданокъ билме бола. Врачлар билдириген күйде, тергелген адамланы 83 процентине къоркъунчлукъ бары айтылгъан. Шоланы кёбюсю тезлике тарыкълы дарманлар алып, къоркъунчлукъну тайдыргъан.

Аврувну заманында билмек учун, гъар йыл диспансеризация этме герек.

– Интернетден таба мал алма бола дей. Алдатагъанланы къолуна тюшмес учун негер тергев берме тарыкъ?

– Артдагы йылларда интернетден таба мал алгъанланы санаву артгъан. Шону булан алдатагъанланы гъиллалары да көп болгъан. Оланы көплери учуз багъалар язылгъан кагъызланы интернетден минглер булангъы адамлагъа ийбере. Шолагъа гөре малала бусанг, гъагъын банк карта булан төлөмеге тюше. Шону маълуматларын билсе, олар шоссагат картангын бошатма болалар. Картаңа башгъалар гирип болмасдай, яшыртгъын маълуматларын заманда бир алышдыра турма герек. Шону да 3 яда 6 айда бир керен алышдыра яхши. Болгъан чакъы четим этсе, алдатагъанлар ичине гирип болмажакъ.

«Сизге онгайлы кредитлер беребиз» деп язылгъан инжитеген билдиривлөр гъар гюн дегенлей геле. Шолардан да сакъ болма герек. Эгер де Сбербанкдан геле буса, олары озлени хас номерлери бола. Тюгюл буса ва гертиден де кредит алма сюе буса-гъызы, башлап шонда эсгерилген банкгъа барып, толу маълуматланы билме боласыз.

Гъали шолай номердерден сейлейгенлени штраф этме башлагъан. Эгер де номер бир адамны атында буса, шо адамны 10 – 20 минг манаттагъа штраф эти, эгер де иш къурум юрюте буса, 600 минг – 1,5 миллионгъа етишме бола.

Гъазирлеген Гебек Къонақъбиев.

Мурат КЪАЗИЕВ:

«Ишсизлени талаплары тергевсюз къалмай»

Арт вакътилерде бизин уылкебизни ва шолай да республикабызын башчыларыны тапшурувуна гөре савлай Россияда жимик къазанч этмеге харлылар учун иш ерлени болдурувгъа берилген тергев къолайлаша. Билими, сынаву, бажарывлулугъу бар, ишге уста адамланы загъматтъа къуршамакъ учун гъар тюрлю конкурслар, ярмакю-выставкалар ойтгерилегени гъюметтеге лайыкълы мердешге айлангъан.

Бу гезик Магъачкъалада «Россияда загъмат. Имканлыкъланы девюю» деген Бютюнроссия ярмакю Магъачкъалада «Россия – мени тарихим» деген паркда ойттерилди.

2024-нчю йылны апрель айыны 5-нчи гюнүндө ойтгерилген агъамиятлы чарагъа байлавлу болуп, ДР-ни загъмат ва яшавлукъ масъалалары булан машгъул болагъан министерлигини башчысы Мурат Къазиев республикабызын уылкебизни маълумат къуралларыны вакиллериине къысгъарақ баянлыкъ берди. Эсгерилген ярмакюгө байлавлу гъазирленген баянлыкъ төбендө «Ёлдашны» охувчуларыны тергевюне бериле.

– Белгили болгъаны жимик, бу йылны башына таба бизин министерликкеде ва ону ерлердеги къурumlарында гъисапгъа алынгъанланы умуми санаву 15 мингге ювукъ болгъан, – деди Мурат Къазиев оъзюню баянында.

– Шону учун бизин министерликни къуллукъчуларыны умуми гъаркаты булан агъамиятлы масъаланы тергевден тюшюрмейли, ишге гючю чатагъан тайпаланы талапларын гъисапгъа алып, гъар йыл башгъабашгъа оълчевде конкурслар, ярмакюлер ойтгермеге имканлыкълар ахтарыла ва пайдаландырыла. Шолайлыкъда, ярмакюде ортакъчылыкъ этегенлени арасындан бар имканлыкълагъа гөре, ишсизлер Дағыстанда ва ондан тышдагы регионларда касбу усталыгъына, бажарывлулугъуна гөре пайдалы загъматтъа къуршала.

– **Мурат Низамиевич, ярмакюлени барышында ишсизлени загъматтъа къуршамакъ муратда не жимик имканлыкълар пайдаландырыла, агъамиятлы чараплар ойттериле?**

– Ярмакюю оълчевүндө ишсизлени талапларына гөре айры-айры гюплеге бёльюнүп, ярмакюю ортакъчыларын къуршап, гъар тюрлю

конкурслар юрюлегени мердешге айлангъан. Иш бермеге разилигин алданокъ билдиригеннени янындан утш ярышлар, мастер-класлар ва шолай да айрыча лакъырлашывлар ойттериле. Оъз пайдаларын гъисапгъа алып ишлемеге муштарлылагъа бар имканлыкълагъа гөре тийишли да-

М.Къазиев.

ны чечивде, конкурсланы ойттеривде харж булан да көмеклеше. Айрып айтгъанда, далапчылыкъ булан машгъул болагъанлар жимик, ярмакюлерде янгы ачылагъан про-

ерлешген сакъатланы «Язбаш» деген ял алыв базасында да оланы ишге къуршавгъа байлавлу тъакълашгъан эдик. Сакъатланы талаплары ярмакюлени

Ярмакюден гөрүнүш.

ражада англатывлар ва тақлифлер бериле.

– **2023-нчю йылда ойтгерилген ярмакюлени натижаларына байлавлу айтмагъа бажарыламы?**

– Озокъда бажарыла. Ойтген йыл бизин министерликни сиптешчилиги булан ярмакюлер эки гезикде ойттерилди. Ярмакюлерде ортакъчылыкъ этген 6 мингден къолай адамдан 666 адамгъа иш булан таъмин этмеге көмек этилди.

– **Ишсизлени талапларын гъисапгъа алып, далапчылыкъ булан машгъул болагъан тайпалар булан юрюлөн байлавлукъ рази къалдырамы?**

– Бизин регионну далапчылыкъ булан машгъул болагъан лап да лайыкълы тайпалары ярмакюде ортакъчылыкъ эте ва къурум масъалалана-

мышленный предприятиелеге де ортакъчылыкъ этмеге имканлыкълар болдурула. Шолайлыкъда, беклешген производствосу-экономикасы булан белгили болгъан предприятиелерде касбучуланы билимлерин, усталыгъын камиллешдиривге де айрыча тергев бакъдырыла. Озокъда, биз далапчылыкъны имканлыкълары-көмеги булан дазуланып къалмайбыз. Айтмагъа сюегеним, пачалкыкъ, жамият ва шолай да яшёрюм къурumlарында да сакъатлар производство ишлерде ортакъчылыкъ эте ва борчларына бажарывлу күйде янаша демеге ярай.

– **Мурат Низамиевич, биз ёлугъагъаныкъ бу биринчи гезик тюгюл. Эсигизде бар буса, Каспийни Къарабудагъент район булан дазулашагъан боюнда**

ойтгерегендө некъадар гъисапгъа алына?

– Артдагъы йылларда, савлай уылкебизде жимик, сакъатланы талапларын гъисапгъа алып, оланы ишге къуршамакъ учун айрыча чаралар гөрюле. Гетген ёйл 22 сакъат ишге къуршалды. Айтмагъа сюегеним, уйде туруп ишлемеге ва предприятиелерде олагъа загъмат төкмеге онгайлыкълар-енгилликлер болдурула. Россияны экономикасында жимик, регионну халкъ хозяйствосуну тармакъларында да сакъатлар производство ишлерде ортакъчылыкъ эте ва борчларына бажарывлу күйде янаша демеге ярай. Шону учун бизден де олагъа рагымулу янашын болдурула.

– **Ишге муштарлыланны талапларын гъисапгъа алып къойгъан бу-**

лан иш битмей. Оланы къуллукъларын күтмек учун не жимик асувлу ёллар ахтарыла?

– Ишсизлени гъисапгъа алып къойгъан булан болмай. Озокъда, оланы ишге къуршамакъ учун бар имканлыкълар пайдаландырыла. Гъалиги заманда кёплөр иш ёкъ деген кантгъа бойсынып къалмагъа муштарлы болагъаны ичингүшдүра. Савлай Россия оълчевүндө алып къойсакъ да, далапчылыкъ булан машгъул болагъан компанияланы 90 процента касбучулар етишмегени саялы билдиривлер этип тура. Олар гъатта оъзлени харжына билмейгенлени касбу бажарывлулугъун камиллещирмеге де къайырмай.

– **Ахтарывлар юрютоп гъасил чыгъарағъан къурumlарын далиллери не гөре, гъалиги заманда адамлар ишге къайысты тармакъларда айрокъда талап этилине?**

– Къайын-бирин айттайыкъ, промышленный тармакъларда транспорт-логистика компанияларда, къоллавчуланы гъар тюрлю къуллукъларын күтюв булан машгъул болагъан къурumlарда ва шолай оъзгелеринде бажарывлулугъуна гөре ишлер бар.

– **Мурат Низамиевич, Магъачкъалада ойтгерилген Бютюнроссия ярмакюде ортакъчылыкъ этмеге сюегенлер учун не жимик онгайлыкълар болдурулгъан эди?**

– Бютюнrossия оълчевүндө ярмакюлер Дагыстанны 13 шағырында ва районларында да ойттерилди...

– **Ойтген йыл ойтгерилген ярмакюден пайдаланып 700-ге ювукъ ортакъчысына ишге тюшемеге имканлыкъ болгъан эди. Бу гезик?..**

– Озокъда, ахырынчы натижаларында толу күйде баян бермеге гъали де эрте. Бу гезик регионубузуну адамларына 287 иш береген тайпалар-компаниялар, предприятиелер, далапчылар ишге муштарлылар учун 3 698 иш ерлени аян этди. Бу йыл Бютюнrossия ярмакюде 10 минг адам ортакъчылыкъ этди. Шоланы 900-ге ювугъуна ишге тюшмек учун шо гюн таклифдер де берилди.

К. Къараев.

Савгъатлар ағылуперине тапшурулду

Донбассны халкъыны аманлыгъын сакъламакъ учун юрюлеген хас асгер гъаракатда 10 мингден де артыкъ дагъыстанлылар ортакъчылыкъ эте. Оланы кёбюсю шо гъаракат башлангъандан берли оъзлеге салынгъан борчну намуслу күйде күтөлөр. Миллэгчилеге къаршы ябушувларда, не амал, оълегенлери де бар. Олар уълкени гележеги учун жанын да аямайлар.

Шо ағывалатларда жанын къурбан этгенлени ағылуперине айрыча тергев этиле. Яшавлукъ гъалларын яхшилашдырмакъ учун бары да къуллукъдагъылар къаст этелер.

Ольтген гюнлерде Хасавюрт район администрацияны башчысы Арсланбек Алибеков дав майданда къоччакълыкъ гёрсетип жанын берген уланланы дос-къардашына пачалыкъ савгъатланы тапшурду. Ёлугъувгъа гелген Арслан Къурбановну ағылюсюне ва атасыны ини-сине Къоччакълыкъны орденин тапшура туруп, Алибек Абдулмажитович къайгъырышынун айтды ва шолай уланны тарбиялагъан ата-анаңга бара-калласын билдириди.

Абусупиян Гъажиев

де бизге янги къошуулгъан республиканы халкъыны аманлыгъын сакълайгъанда жанын къурбан этген. Ол оългенден сонг «Ватанны алдындагы лайыкълы къуллугъу учунгъу орденни 4 даражасы булан савгъатлангъан. Савгъатны районну башчысы ону ағылюсюне ва анасына тапшурду.

-Бүгүнлөрдө Ватанны якълавчулары оътгерилип турагъан хас асгер гъаракатда къоччакъкүйде ортакъчылыкъ эте, - дей А.Алибеков. - Сизин уланларыгъыз да янги къошуулгъан республиканы харлысызлыгъы учун жанын берген. Биз олар булан оъктембиз, неге тюгюл башгъаланы къутгъармакъ учун оъзлени аямагъан.

Олар яшланы, къа-
тынгишилени ва уллу
чагъындагыланы якъ-
лап, игитлер йимик
жан бергенлер. Оланы
игитлигин эсгере туруп,
Уллу Ватан давдагъа
бизин уллаталарыбызы-
ны къоччакълыгъын гэз
алгъа гелтиребиз. Бүгүн
хас асгер гъаракатда
ортакъчылыкъ этеген
уланларыбызгъа олар

ульгю болгъан. Сизин
къайгъыгъызын анг-
лайман, инг де сюеген
адамларыгъыздан айы-
рылгъансыз, тек сиз де,
дос-къардашыгъыз да,
ингдеси, авлетлери де
оланы игитлиги булан
оъктем болма герек. Ола-
ны атлары даймге эси-
бизде къалажакъ, бизге
буса сизин гъайгъызын
этмек борч бола.

Ёлугъувда районну
башчысыны орнунбаса-
ры Исмайыл Шайыпов,
Хасавюрт шагъарны, Ха-
савюрт ва Новолак рай-
онлары военный комис-
сары Давут Абакаров ва
«Бирикген Россия» деген
партияны секретары
Асият Арсланханова ор-
такъчылыкъ этдилер.

Г.БЕК.

Эркъардашина ювукъда болмакъ учун

Украинада хас асгер гъаракат башлангъандокъ, дав ағывалатлар юрюлеген ерлерде медицина къуллукъчуларда уллу гъажатлыкъ тувулунгъян эди. Авлакъ госпиталлардагы врачлары, медсестралары бүтүнгюю иши эпсиз къыйын, къоркъунчлу ва федерал телеканалларынан сюжетлерине сийрек тюшө. Тек яралангъан асгерчилени яшаву кёбюсю гезик оланы касбу бажарывлугъундан, тұвра борчларына янашын-
вундан гъасил бола. Шо якъдан медицина къуллукъ-
чулары ишине сёз тапма къыйын.

Шолай тавакаллы адамлары арасында дагъыстанлылар да бар. Фельдшер Маржанат Шейхова хас асгер гъаракаттагы уюнде эки къызын ва 5-нчи класда охуйгъан уланын да къюоп, гёнгюллю күйде къуршалгъан. Ол хыйлы йыллар «скорый помощьда» ва шагъар азарханада ишлей туруп, бай сынав топлагъан. Амма давларявлар юрюлеген ерлерде гөргөнине парахат яшавда алданокъ гъазирленмеге бажарылмай.

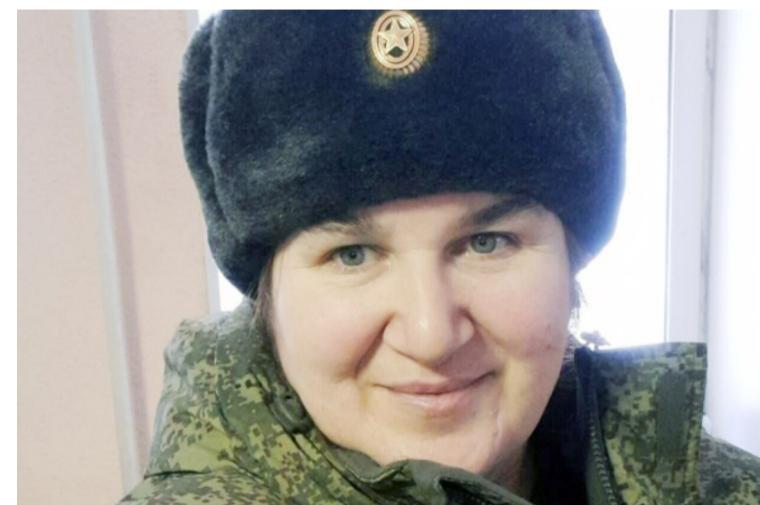
Маржанат Буйнакский районны Тёбен Жүнгүтей юртунда түвгъян. Школьны битдирген сонг, Буйнакскидеги медучилищени фельдшер бёлюгюне охума тюшген ва 1998-нчи йылда устюнлю күйде тамамлап, сыйлы касбусунда биринчи абаатларын алмагъа башлай.

Неге Оборона министерлик булан дыгъвар байлагъан? Шо да къыйын-

лы яшав шартлагъа тарыгъанлыкъ себеп болуп токътагъан. Бираз алда Маржанатны эри юрек аврувдан оълген. Ол ожакъда уыч тораймагъан яшлары булан къалгъан, лап гиччисине 11 йыл битген. Тек оғъар шолай къарагъа гелмек учун бирдагы себеп болгъан. Маржанатны эркъардаши да Украина-дагы хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ эте.

- Ойлашым, балики мени көмегим биревню яшавун къутгъарап, - дей ол. - Мени дуаларым буса эркъардашыма эсен-аман уюнен къайтма имканлыкъ бережегине инанаман.

Озокъда, Украина-дагы бизин асгерчилеге къошуулмакъ деген къаарар къыйынлы буса да, бары да якъдан ойлашылып къабул этилди. Яшлар башлап анасын ийберме сюймей, тек ону мекенли токъташгъанлыгъын

гёрюп, сонг якълайлар. Чакъ-чакъда зенг этелер, смс-лер бакъдыралар.

- Уйден гелеген якълавну (шо янгыз дос-къардашым тюгюл, къурдашларым, алдагъы иш елдашларым), бизин учун уллу ағамияты бар. Къаркъарабыз бек къавшалагъандан къайры, заманда бир төрен, пашман ойлагъа да батып тала-
быз. Асгерчилени бизин госпитальгъа гъэр тюрлю гъалларда етишдирелер,

башына, къурсагъына гүлле булан авур ярангъанлагъа инг алдын алгъасалу көмек этмеге тюшө. Бизин аслу борчубуз - яралангъан адамнын гъалын тез къолайгъа къайтармакъ, ону, хыйлы

къан тас этсе де, оълюмден къутгъармакъ. Шо бек уллу ва гъалынгъын битдиреген жаваплылыкъ. Уйдегилер булан гъакълашыв буса - таза гъаваны тынышы йимик.

- Маржанат Апендиева, сизин ондагъы бириңчи гюнүгюз нечик оътген эди?

- Мен бир тамаша уллу гъалекленини гъис эти эдим - мунда бир мюгълетте де тергесюз, гъайсыз болмагъа ярамай. Бизде не йимик къаравулланама-
гъан гъаллагъа гъазирлик болсун учун, офицерлер бизин иш этип къоркъута эди. Ерли адамлар булан бир байлавлукъ да болма тюшмей деп алданокъ бувара эди. Шагъаргъа да

асгер опуракъ булан чыкъ-
магъа ярамай эди.

- Гъали алышынгъан
зат бармы?

- Нечакъы къыйын
буса да, уйренчик болуп
битдим.

Фельдшер Шейхова оъзюню борчларына бек жаваплы күйде янаша, командирлери де шону эс этмей тюгюл, тийишли къыймат берме уннутмай-
лар. Гъали-гъалилерде оғъар госпитальны начальникини атындан баракалла билдирилген. Шо сююнчлю хабарны ол яшларына ва къардашларына тез етишдирмекни гъайын этген.

- Биз бизин Маржанаттыбызда бир де шеклен-
мей эдик, - дей Буйнакский шагъар азарханадын заманлыкъга күтеген Гюлябат Гъасанова. - Ол
бизде, «скорый помощьда» ишлей туруп, бай сынав топлады, гъали шо оғъар къайтасы четим гъаллардан да оътмеге, тюз къаар-
лагъа гелмеге көмек эте.

Озокъда, Маржанат Апендиева уюнен шек-
сиз күйде къайтажакъ. Яшлары буса анасы бу-
лангъы ёлугъувгъа къал-
гъан гүнлени белгилей.

Алав АЛИЕВ.

Ишлени барышы яман тюгюл

Савлай уылкени оылчевиондеги гъал булан тенглешдирип къарагъанда, бизин Дагъыстанда юрт хозяйствону аслу тармакъларыны барысында да ишлени баргъан кюю яхши десе де ярайгъан даражада. Гъар тюрлю къыйынлыкълар къарышылашса да, юрт загъматчыланы герти ва сывалу тайпалары руғыдан тюшмей, къайпанмай гъаракат эте.

Дагъыстанны юрт хозяйство министерлиги бираз алда малим этген мальуматлагъа гёре, 2023-нчи йыл юрт хозяйстввода болдурулгъан чакъы продукцияны ломай къадары 213,3 миллиард манатгъа етген. Бу буса артдагъы 5 йылны ичинде къолда этилген натижаны лап уллусу деп санала. Пачалыкъны янындан көмек гъисапда гёрсетилген маялар ва озокъда дагъы оызлер загъматчылар этген къастлар ойрленме болушлукъ этгени ачыкъ.

Осьомлюкчюлюк

Республикада 2023-нчи йыл сабанлыкълар 300 минг гектарны къуршагъан эди. Шо йыл 4440 гектар ердеги тарлавлар ишде къолланды. Багъалар артгъанына да къарамай, юрт хозяйство техниканы 449 тюрлю журасты сатылып алынгъан. Шолагъа 1,1 миллиард манат акъча харжлангъан. Дагъы да 4529 гектардагы топуракъланы сугъарыв ишле гёре 32 проект яшавгъа чыгъарылгъан.

Мелиорация булан байлавлу комплекслени гъалын тийиши даражагъа гёттергенликтин яхшылыгъындан, гетген йыл чалтик чеклени оылчевлерин 32,8 минг гектаргъа чыгъармакъа бажарылгъан. Бу санав 2022-нчи йылда болгъанындан эсе 1,9 минг гектаргъа къолай. Натижада, гетген йыл болдурулгъан чакъы чалтикни къадары алдагъы йылдагъысындан эсе 26,3 минг тонгъа кёп.

Бюрюклю ашлыкълар болдурувну ёлунда да гёрмекли кюиде алгъа абат алынгъан. О да оыз гезигинде гъайванчылыкъны тирликлер булан таъмин этивни масъаласын бир къадар тюзевлю кюиде чечмеге болушлукъ этген. Муна алайыкъ Буйнакск районну. Мунда суттарылмайгъан топракълары булангъы тарлавланы гъар гектарындан орта гъисапда 37 центнер тюшюм алынгъан. Айрыайры тарлавланы гъар гектарындан къайтарылгъан будайни тюшюмю чо гъатда 60 центнерден де ойтуп гетген эди. Шулай моллукъ кёпден макътала гелген Ставрополь, Ростов бойларда да нагагъ бир де болмай.

Тек нетесен, савлай уылкеде жимик, бизин якълы ашлыкъчылар будайни тоннасын 10-11 минг манатдан оырге гёттери п сатып болмай тура. Демек, чыкъгъан харжны башы я ябула, я ябулмай. Булай къалса ашлыкъ тарлавланы оылчевлерин генглешдирмекни онча маънасы ёкъ деп къайнана фермерлер. Болса да беженлер бош тюгюл экени оланы руғын башама къоймай.

Овошчулукъ

Гетген йыл Россияны юрт хозяйство министерлиги Дагъыстангъа овош-

ланы дагъы да кёп болдурумакъны борчун күтмекни тапшургъаны негъакъ тюгюл. Шо мурат булан 41 минг гектардан да къолай тарлавларда овошлар оысдюрүлген. Шону умуми къадары да 1528 минг тонгъа тармашгъан.

Республикада 191 минг гектар ерде картоп болдурулгъан эди. Демек, биэде 366 минг тондан бираз къолай картоп алынгъан. О буса алдагъы йылдан эсе 10 процентге кёп. Бу йыл картоп, къапуста ва гъатта харбуз булан къабакъ дагъы да кёп майданларда оысдюрүлежек деп къаравуллана.

Дагъыстанны юрт хозяйство министерлиги арагъа чыгъарып айтгъан далиллеке гёре, бу йыл овош осьомлюклени тарлавларыны оылчевлери 42 минг гектардан кем болмажакъ. Шону гъажатларына деп айтып Магъачъаланы ювугъунда овошланы шитиллериин оысдюрюв булан машгъуль теплица хозяйствода да бар. Мундагъы шитиллери ачыкъ топуракъда овошлар болдурулганларга къыйышывлу багъалардан сатылып бериле. Эсгерилген хозяйствода гъали помидорну, жибижеини, къапустаны, бадиржанны, гъатта къабакъны сан янлы 800 мингге етеген чакъы шитиллери бар.

Яңгыз гетген йыл сабанчы-фермер хожайстолар ва онгача къайдада чалышагъан юрттузагъматчылар 2640 гектар ерде овошлар болдурулгъан эди. Шо буса 2021-нчи

йыл болгъанындан эсе 2 керенге къолай.

Урлукъланы тышдан алывну мердешин арадан тайдырмакъ учун Дагъыстанда оызюнде урлукъ материалны болдурувну масъаласын чечмек учун да чараплар гёрюлме башлангъан. Дербент райондагы сывал станцияда артдагъы йылларда ишлер хыилы жанлангъан. О дюр осьомлюкчюлюк булан машгъуль Бютон-россия институтуна табиъ филиал. Гетген йыл мунда болдурулгъан овош осьомлюклени урлукъларыны къадары 9,5 тоннадан артылгъан.

Бавчулукъ

Белгили болгъан маълуматлагъа гёре, Дагъыстанда бавланы гъар тюрлюерин салывъяда артдагъы йылларда тергев хыилы артгъан. Емишлер болдурувгъа гёре бизин республика савлай Россияда алда баргъан з регионну сыйдасына гирген. Далиллеке гёз къаратсакъ, 2022-нчи йыл 1157 гектар ерге бав салынгъан. 2023-нчи йыл салынгъан чакъы бавланы майданы 1575 гектаргъа етишдирилген. Натижада, гетген йыл 220 минг тон емишлер болдумагъа бажарылгъан. Алдагъы йыл булан уруштурганда шо 105,2 процент болуп токътай. Емишени къадары артгъан сайын шоланы заманында сатып тайдыривну ва узакъ заман салып сакълайгъан, ишлетип консерво къатыкълар

тип чыгъарагъан ерлени къурувну чагъында гъайын этмеге тюше. Шо мурат булан республиканы къыбладагъы учь районунда емишени узакъ сакълайгъан хас къурулушлар яратылгъан вадагъы да башгъалары да къуруулуп турал. Шо кепде консерво цехлени барларын мугъкамлашды-

де яхши кюиде къазанчлар алына эди. Гъали, Дагъыстанны Гъукуматы бу масъаланы Россияны Федерация Советни генгешине арагъа салдырып къаратмагъа амал этди. Шоллукъда, Россияны Гъукуматы юнню къабул этип ишлетеңен ханалар къурмакъ хас къарап чыгъарагъан. Эсгерилген къараптарда Дагъыстанда да шолай ерни ишле салмакъ гёз алгъа тутула.

Илмугъа кюрчюлендирилген къайдалар булан Дагъыстан тав жынслы малланы этли тайпаларын чыгъарагъында сакълайтап да башлангъан.

Эт учун гъайванлар сакълав Дагъыстанда къачан да арив юрюле гелген. Гъали гъайванлары семиртип сакълайгъан ерлени уллулары булан гиччилерини санаву 600-ден де оыте. Шоларда 100 мингден де къолай къара тувар сакълана.

Гъайванчылыкъны ишлери алгъа гетсин учун аз сют береген ерли жынслы сыйырланы орнуна яхшыларын сакълайгъан кюиге къолай тергев берилме башлагъаны нечакъы да яхши. Шо муратны етдирикли кюиде яшавгъа чыгъарагъмакъ учун республиканы бюджетиндеги Федерал таби лиги булангъы республика аграр илму центргъа грант акъчалар гёрсетилгени де кёп затны англатат. Шо харжлагъа сыйырланы къол булан балагъа токътатаған хас ерлени ачмагъа бажарылажакъ.

Гъайван ва къуш этни ишлетеңип гъар тюрлю ашарлыкъ продукция чыгъарагъында яхшылашдырмакъ учун гёрюлме башлагъан чараплар гъали де азлыкъ эте. Шону учун да бүгүнлерде инвестиция проекттеге гёре йылны ичинде 5 минг тон этни ишлете болагъан уллу цех къуруулуп турал...

Тирлик емлер гъайванчылыкъны, къушчулуқънан оысдюрюнью кюрчюсюдюр. Дагъыстандагы сабанлыкълары аслам пайы ашлыкъ болдумакъ учун къолланагъаны да негъакъ тюгюл. Муна, 2024-нчи йыл 233 минг гектаргъа язылыкъ ашлыкъ чачылажакъ. Къатты емлер, демек бичен, люцерна, суданка, сорго ва оызгелер 82,6 минг гектарда оысдюрюлежек.

Гъасили, заманнын къайынлыкъларына да къараптарда Дагъыстанда юрт хозяйствону аслу тармакъларында ишлени баражыши яман тюгюл.

Малчылыкъда юнден

Абдулла ЗАЛИМХАНОВ.

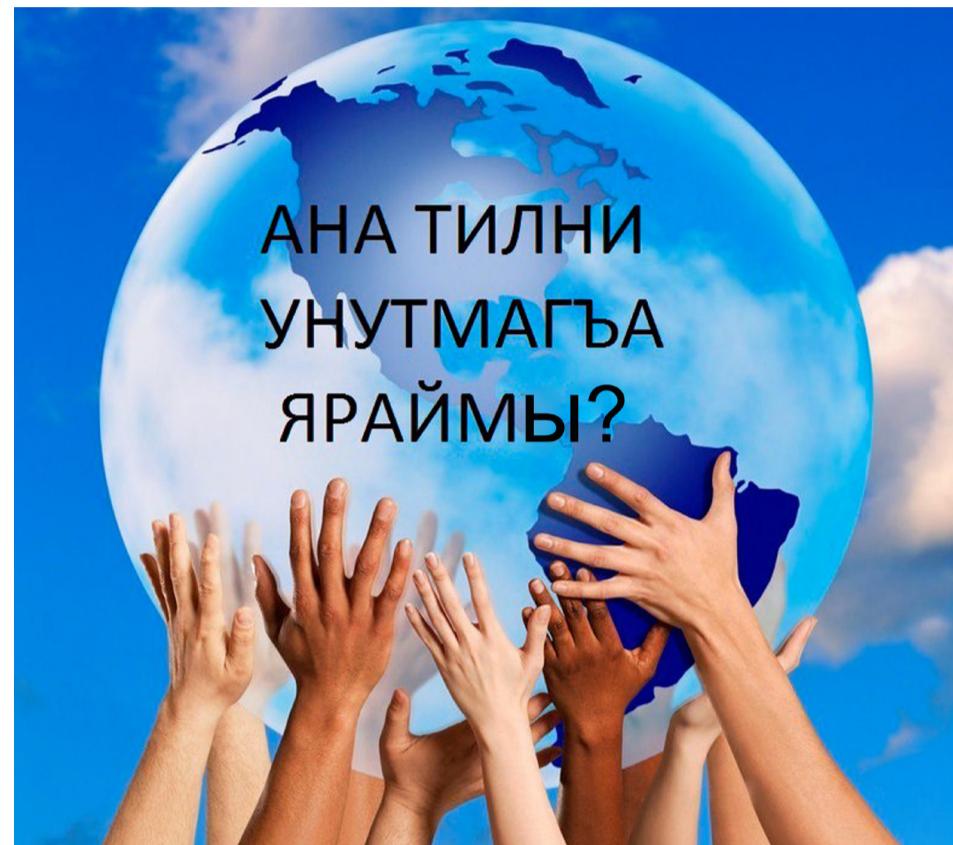
Миллетни инг уллу байлыгъы – ону тили. Тек негебусада, бизиняшав шартларбызы алгъа баргъан сайн, тилибизни унугъан, яш наслу ана тилинде сёйлегенни гъайын этивге немкъорай янашагъан болгъанбыз. Айрыча милли уяныву булангъы кёп ағылюлени эсге алмажъанда яшлары ана тилинде сёйлейгенлери аз болагъаны ойлашдыра.

Бетлеп айтагъаным да тюгюл, оымрююно боюнда тилни оьсовюне, ахтарывуна къуллукъ этип гелген яда милли маданият, адабият, инчесаният тармакъда чалышагъан белгили адамларбызыны яшлары да, оланы яшлары да ана тилинде сёйлемейгени тамашагъа къалдыра ва талчыкъдыра. Шагъарларда чы нечик де, ана тилинде сёйлейген яшлары санаву юртларда да да йыл сайын тёбенлеше. Ана тилни масъалаларыны айланасында кёп чарапар, жыйынлар оytгериле, тек гъал яхши якъгъа алышынмай деп ойлашсакъ да, этилеген ишленни токътатмагъа гъакъыбыз ёкъ.

Гъар ағылюде ана тил эшиитисин учун ону ортакъылары оьз тилинде сёйлемеге герек тюгюлмю? Бары да школаларда ана тил дарслар тюзевлю күйде юрлумай, юроле буса да, ата-анасы арза язып, ана тил дарслардан азат этмекни талап этелер. Яшларыны оюна гиччицен тутуп: «Ана тил тарыкъ тюгюл, ону гележегигизге пайдасы ёкъ», – деген пи-круну оьзлер ата-анасы сингдире буса, яшлардан ва оланы гележек наслусундан не къаравулламагъа болабыз? Школаларда берилген программагъа ва сакъатлагъа гёре уйде, ағылюде ана тилин эшиитмей буса, юргин салып охужагъына шеклик тувдурла. Шагъар школаларда ана тилни тыш тиллени уйренеген къайда булан охутмагъа тезден заман болгъан.

Къарабудагъент гимназияда кёп йыллар ана тил ва адабият дарсланы юрютеген белгили ва гъаракатчы муаллим Умсалимат Бутаева бизге алда язгъан макъаласында: «Ана тил – миллетни маданиятын, оьзтөречеликни, адабият ва тарихи эсделеклени сакълайгъан къуралы, лап да уллу жан азыгъыбыз, хазнабыз. Ана тилибизни асырап, аяп сакълама туврадан борчлу экенибизни гъар адам оьзю юргинден англамагъа, къолундан гелеген гъаракатын этмеге тюше. Къумукъ тил ва адабият дарсланы юрютеген муаллимлар охувчуланы дюньягъа тюз къара-вун тувдурмакъ, яшавгъа байлавлу англавларын генглещирмек, чеберликни гъислерин сездирмек булан бирче, менменликни руғында тарбиялап, ата-бабаларыбызыны яхши пайдалы адатларын, мердешлерин янгыртып, оьзбашына яшама, эрши – арияню айырып бажарма уйрете. Муаллимлени шу къайдадагъы ишлерин ата-ана якълап, ағыамият берип, ортакъылкъ этсе, озокъда, дарсланы ағыамиятлыгъы, къумукъ тилни абуру артар», – деп язгъан эди. Гертилей де, ата-ана инг башлап тергев этмесе бугюнгю гъалны яхшилашдырмагъа тынч тюгюл, гъатта бажарылмай.

Гъар гюн гъайын этмеге герекбиз

20 йыллар алда ана тилни айланасында юртлардагы гъал ағылюлерде де, школаларда да бютюнлей башгъа эди. Орамларда ойнайгъан яшлар бал татытып ана тилинде сёйлей эди. Школаларда ана тил ва адабият дарслар мекенли күйде юрюле эди. Гъалий имик яшлар сюймей деп, арза да берип бармай къалмагъа ихтияры ёкъ эди. Демек, ана тилини къысматына жаны авруйгъанлар кёп эди. Ойре эсгергеним имик, яшав шартлар яхши ва енгил болгъанда ана тилде сёйлемеге сюймейгенлени, ону хадирин билмейгенлени сыйдралары артды. Озокъда, Интернетни имканлыкълары, янгы байлавлукъ технологиялар яшавубузда кёп енгиликлер гелтирген, тек яшлагъа бакъгъан якъда кёп гезиклерде ону пайдасындан эсе, заралы кёп. Яшлар сав гюнлер булан компьютерни алдында яда телефонну къолундан тюшюрмей пайдасыз оюнлагъа яда сайтлагъа гирип, башы манг болгъунча тура.

Ата-анаы гъайын этсе, Интернетни де тюз күйде къолламагъа бажарыла. Эгер яшгъа ана тилни татывун, миллетини ағыамиятлыгъын сездирсе, юргине салса, яш оьзю сююп, гъакъ юрекден уйде де, къырда да ана тилинде сёйлеки гъакъ. Интернет торунда да сиптечи, миллетине юрги авруйгъан гъаракатчы адамларыны къасты булан бизин миллетни тарихине, маданиятына, адабиятына, инче саниятына багъышлангъан маълуматлар ерлешдирлген. Айтмагъа сюегеним, яш болсун, уллу болсун, гъаваслыгъы бар адамлар ана тилин осал биле буса да, гъали оьз тилинде яхши сёйлемеге уйренемек учун имканлыкълар бар.

Бугюнлерде ана тиллени оьсовюне ва сакълавну инг аслу къуралы- тилни есилерини, ағы-

лиз ону гъакъылына таъсир этесиз, эгер адамны ана тилинде сёйлей бусагъыз, ону юргине таъсир этесиз», – деген.

Кёбюсю гезиклерде къумукъ улан булан уйленген башгъа миллетли къызлар къумукъ тилни уйренемеге, уягълюсюню тилинде сёйлемеге сюе. Бэлла деген черкес миллетли къыз къаягентли къумукъ улан булан уйленген. Ойзлер де Дагъыстандан тышда яшай. Ол: «Уйде уягълюм, ону къардашлары бары да къумукъча сёйлей. Мен де олана англамагъа, къумукъ тилде сёйлемеге сюемен», – дей. Берген тапшурувланы, сёзлени унутмай уйренемеге къаст эте.

Башгъа миллетлени вакиллери де къумукъ тилни тынч күйде уйренемеге болагъанын, бизин тил йымышакъ экенни барыбыз да билебиз. Кёп ағылюлер яшлары булан ана тилин билмейгенликни себебинден тюгюл, пешемейгенликден яшлары булан орусча сёйлей. Шолайлыкъда, ана тилин билмейген наслуланы санаву артмагъа, къумукъ тилде сёйлейгенлени санаву тёбенлешмеге башлай. Башгъа миллетлер де бизин миллетте абур этип къумукъ тилде сёйлемеге гъасирет экенни гёргенде, ана тилин пешемейгенлеке айып этмей болмайсан.

Алдагъы гюнлөрде ойре эсгерген дагъыстан тиллени уйретеген онлайн школадан къумукъ тилни уйренемеге сюеген адам бар деп маълумат гелди. Москва-да яшайгъан Валерийни сёзлери-не гёре, ону ювукъ къурдашлары Магъачъалада яшай. Къонакълай чакъ-чакъда геле. «Къурдашларыма гелгенде лакъыр этеген вакътиде олагъа оъзюмю гъюрметимни аян этмек учун, олар булан ана тилинде, къумукъ тилде лакъыр этмеге сюемен», – деди. Озокъда шолай гъюрмет этип бажармакъ Валерий ич дюньясыны гёзеллиги ва терен культурасы булангъы адам экенликни исбаттай. Шолай адамлагъа рас гелгенде, озокъда, ана тилине ят миллетли адам чакъы да гъюрмет этмейгенлигин, миллетине абур этмейгенни ва милли уяныв гъислери ёкълугъун гёrsете.

Тилин унугъан, талигъин ютгъан ва бугъар ошагъан нечесе авуздан-авузгъа айтывып гелген, ана тилибиге багъышлангъан сёзлөр де бар. Ана тилибизни, милли адабиятыбызыны, маданиятыбызыны, халкъ инчесаниятыбызыны гъакъында авуздан эсгерип, олагъа багъышлап чаралар оytгерип къоймайлар, тилибиз унтулмасын, оьсюп гелеген яш наслу ана тилибизде сёйлесин, пикирлешсин, ону аясын ва къорусун учун гъар гюн гъайын этмеге герекбиз.

Патимат БЕКЕЕВА.

Этилген ишлер аз тюгюл, тек кемчиликлер де бар

Артдагы 5-6 йылланы ичинде «Савлукъ сакълав» деген федерал программаны талапларын яшавгъа чыгъармакъ учунгъу хыяллар булан, айрокъда бир-бир юртларда савлукъ сакълав тармакъга көп-аз буса да ағыамият берилип турагъаны гыс этмей де тюгюлбоз. Мисал учун, гезиги булан фельдшер-акушер пунктлар да къурала яда шолар янгыртыла, ерли жамияттъа бириңи көмекни этмеге болар йимик он-гайлыкълар яратмагъада къарайлар. Бу масъалагъа байлавлу алдагы гюндерде де Дагъыстанны парламентини жыйынында да сёз юрүлдө.

Шо гюн Халкъ Жыйыныны де-путатларыны гезикли сессиясында Дагъыстанны савлукъ сакълав министри Т. Беляева республика-дагы савлукъ тармакъны бугюнгю гыалы гыакъда доклад этди. Ону сёзлериине гёре, артдагы 5 йылны ичинде республикабызда 125 фель-дшер-акушер пункт (ФАП) къу-рулгъан. Ондан къайры, 315 койка ерлешдирилген, умуми алгъанды, 12 больница ва амбулатор-поликлиника идаралар ишлетилинин тап-шурулгъан. Олай да, 135 медицина бина ярашдырылгъан. Ерлердеги медицина пунктланы, больница-ланы тарыкъ-герек булан таъмин этегенлик де артгъан.

Шо мезгилде етишмейген медицина аппаратлар, автомобиллер болдурулгъан. Айтагъаныкъ, 284 «Скорый помощь» автомашин ва 371 санитар автотранспорт алынгъан. Ерлердеги медицина идаралар учун къайдада элтмеге онгайлы тишиши медицина ясандырывлар буланғызы 73 автомашин алмагъа имканлыкъ болгъан.

Савлукъ сакълавну министри яшлагъа медицина көмек этивню сан яны яхышлашып барагъанны да белгиледи. Ол билдириген кюй-

де, аналаны, янги тувгъан яшланы ольеген гезиклери де кемиген. Яш-гъа токътагъан, талмагъа заманы етишген къатынлагъа көмек гы-сапда онлайн къайдада консуль-тация этмек учун оыр даражалы, англавлу врачлар-касбучулардан группа къурулгъан.

– Региондагы проектлени де яшавгъа чыгъармакъ муратда 14 фельдшер-акушер пунктнү, 4 врач амбулаторияны, 75 савлукъ сакълав учрежденини ярашдырмажъа ва 6 объектни янгыдан онгармажъа, 1063 ва шолай да 2 авур тайпа медицина ясандырывлар, 158 санитар автотранспорт алмагъа гёс алгъа тутгъанбыз, – деп токъташдырды Т. Беляева.

Шонда Дагъыстанны Халкъ Жыйыныны Председатели З. Аскендөров гётерилген масъалагъа гёре ойларын айта туруп, этилген ишлер аз тюгюл буса да, тек савлукъ сакълав тармакъда хылы чечил-меген масъалалар да барны эсгерди. Мисал учун, енгилликлерден пайдаланагъанлар тарыкълы дар-манлар булан таъмин этилмейген-ни айтды. Парламентни башчысы ватандашлар булан лакъыр юрт-гендө, олар узакъ заман тишиши

дарманланы алма болмайгъангъа арз этгенлер. Аврувлар дагы баш-гъа амалы ёкъгъа шо дарманланы оыз харжына сатып алмагъа борчлу экенини ачыкъ этди.

– Мен эсигизге салма сюемен, бу йылгъа бюджетни токъташдырагъанда, депутатлар республиканы гыкуматы булан бирге енгилли-клерден, гъавайын дарманлардан пайдаланагъан ватандашларни ге-рекли дарманлар булан таъмин эт-мек учун гёрсетилген харжны артдырмажъа бажарылды. Шогъар да, халкъны савлугъун яқъламакъ учун юрүлөген ишлөгө де айрыча тергев бергенизизи сюемен, – деди Дагъыстанны савлукъ сакълав ми-нистрине З. Аскендөров.

Ондан къайры да, Дагъыстанны Халкъ Жыйыныны Председатели билим берив ожакъларда медицина кабинетлер болмажъа тарыкъ-

ны гыкъында айтды.

– Бу масъалагъа да Халкъ Жыйы-ныны янындагы билим берив комитетни генгешинде къарап-ды. Депутатлагъа билим берив ожакъларда медицина кабинетлер ачмажъа ихтияр береген шагытна-малар булан таъмин этеген кюо нечик юрүлөгенин тергемеге тап-шурулгъан. Мен шогъар къыйы-шагъан тишили буйрукъга къол салгъанман. Шону ағыамиятлы, узакълангъан масъала Дагъыстанны Башчысы Сергей Меликов къо-шулгъан сонг еринден тербенип, жанланып гетди. Шону учун сиз, Татьяна Васильевна, Билим беривге ва илмугъа къарайгъан министер-лик булан бирге шо талапны яшав-гъа чыгъармакъны тилеймен, – деп тапшурув берди З. Аскендөров.

П. ГЫАЙБУЛЛАЕВА.

Савлукъ – инг уллу байлыкъ

БИЗИН МАЪЛУМАТ:
Жанакъяева Найида Хизриев-на Буйнакск районнан Тёбен Къа-заныш юртунда 1966-нчы йылда тувгъан. 1983-нчю йылда мунда участка больница ачыла. Найида Хизриевна эсгерилген больница-ны баш врачи этилип белгилене ва бугюнлөгө ерли шо борчларын бажарывлу күйде кютюп де турда.

Найида Хизриевна савлукъ сакълав тармакъда ишлейген 30 йылны боюнда бир нече керенлер гыюрметлев грамоталар булан савгъатлангъан. Ону уягълюсю, уйленген эки авлети ва оъсюп турагъан торунлары бар.

Найида Хизриевна булан ёл-гүп ишини гыкъында лакъыр этме башлагъандокъ да мен ол артыкъ көп сёзни еси тюгюл экенин англа-дым. Мени соравларыма ол къысгъа, маыналы ва англашылагъан къайдада жавап къайтарып турду.

– Сизин тухумда адамланы сав-лугъуну гыалын билеген эмчилер багъымчылар, докторлукъ касбу-ну юрүтегенлер алда да болгъан-дир. Сизге врачны касбусун танг-ламакъга ким себеп болду?

– Тухумбузда эмчилер, багъым-чылар ёкъ эди, бизинкилер кёбюсю

гылда муаллимни касбусун танглап ишлей эдилер. Магъа етишгенде улланабыз: «Халкъга тарбия булан билим берегенлеребиз таман чакъы бар. Бизден де бирев савлугъубузну гъайын этеген адам болса кимге за-ралды!» – деп чорт гесип къойду. Му-аллим касбуну башын тутма гъасирет болсам да, улланабызға къаршы чыкъма тавакаллыкъ этмеди.

– 2004-нчю йылда Буйнакск районну о заманғы башчысы Ма-гъаммат-Расул Алхлаевни къасты булан ачылған участка больни-ца толу күйде ярашдырылгъан, янгыртылгъан сонг алда администрация болгъан бинада ерлешген эди бугъай...

– Тюз айтасыз. Ойтген 15 йылланы ичинде больницаға айландырылгъан бина юртну халкъына арив къуллукъ этип турду. Тек нетерсен,

адам оъзюно савлугъуна оъзю жавап бере. Шону учун санларында бир тетиги яда авруву барны эс эт-генде, ондан арчылывнү ёлларын башлап оъзю ахтармажъа да герек. Дагъы ёгъесе, янгурну артындан ямуучу алып чапгъанда йимик бола.

– Найида Хизриевна, сизде ишлейген медицина къуллукъчу-ланы гыкъында да бир-нече сёз айтсагызы сюер эдим.

– Мен ишлеме башлагъан гюн-ден тутуп, яннавурумда болуп ав-рувланы авур къуллукъларын да, намусларын да кютюп турагъан ба-жарывлу медсестралар Бектемиро-ва Нуриятны, Алхлаева Найиданы, Даlgъатова Зайнапны, Магъамма-това Патиматны, Гъашимова Мади-натны, старшая медсестра Илякъ-аева Нуоржаны атларын гъюремет булан эсгеремен. Бизин ишибизге четимлик этеген бир кемчилик бар буса, шо да амбулаторийн авру-ланы ташыйгъан машинибиз эсги болуп турагъанлыкъ.

– Авлетлеригизни арасында, балики, медицина къуллукъчу-ну касбусун танглагъаны бардыр!..

– Екъ! Олар да башгъа касбуланы башын тутгъанлар. Уланыбыз Рустам Москвада – инженер-къуурувчы, къызыбыз Нурият Магъачкъалада юрист болуп ишлей.

– Бизин булан лакъыр этме рази болгъаныгъыз учун көп сав-булугъуз.

– Сизге де баракалла.

Казим КъАГЪРУМАН.

СУРАТДА: Янги Къумукъады- участка больницаны баш врачи Н. Жанакъяева.

Яш кочаплар медаллар къазана

Алдагъы гюнлерде Комсомольск-на-Амуре деген шагъарда ябушуву грек-рим журасындан озлеге 23 йыл битмеген яш кочапланы арасында Россияда биринчиликни алмакъ учун юрюлген ярышлар ойтгерилген.

Шо ярышланы бары да тиремелеринден уйстюнлю кюиде ойтюп, бизин республиканы жыйым командасына къуршалгъан Даниял Агъаев алтын медаль къазангъан. Ол 67 кило авурлукъда ярышланы финал тиреминде ябушув халчада Москва шагъарны командасына къуршалып тогъатартагъан Гъажимурат Байтулаевни енгемеге болгъан.

Дагъыстанны физкультурагъа ва спортгъа къарайгъан министерлигини прес-къуллугъу билдириген маълуматлагъа асасланып айтгъанда, ойтге-

рилген ярышларда 120 кило авурлукъда дагъыстанлы кочап Магъаммат Аличиев гюмюш медаль алгъан. Шондан къайрыда, миналы буйнакскили Динислам Бамматов 60

кило авурлукъда алтын медальгъа лайыкълы болгъан. Белгили экенийимик, ол ярышларда Санкт-Петербург шагъарны командасы учун тогъатартгъан.

Футбол оюнну сырларына уйрете

Бизин республикада яшавгъа чыгъарылгъан «Футбол в школе» деген проектни ойчевионде Россияны футбол союзуну вакиллери Евгений Алдонин, Руслан Пименов, Елена Медведь, Борис Никоноров ва Алексей Гасилин охув ожакъларда билим алагъан уланлар ва къызлар учун «футболдан дарс» ойтгерген.

Шо гваркатны ойтгривге байлавлу юрюлген маңарада ДР-ни Гъукуматыны Председателини заместители Муслим Телякъавов, билим беривге ва илмугъа къарайгъан министри Ягъия Бучаев физкультурагъа ва спортгъа къарайгъан министрини заместители Будун Будунов ортакъылыкъ этген.

Инг алда Россияны футбол союзуну методистлери Дмитрий Баранник ва Евгений Семенов яшлагъа футбол оюнну къайдалары гъакъда англатып берген. Шону булан бирге, футболдан юрюлген бир-бир оюнланы гөздөн гечиргөн, муаллимлэр булан къатнагъан.

Ярышланы сюондор-

ген фестиваль къайдада ойтгерилген шо гваркатда 400-ден де артыкъ охувчу яш ортакъылыкъ этген. Россияны футбол союзуну вакиллери яшлар булан бирче топ да ойнагъан. Шондан сонг гелген къонакълар булан сурат чыгъармагъа гъар яшгъа да имканлыкъ берилген.

Эсгерилген фестиваль ДР-ни Гъукуматыны, билим беривге ва илмугъа, олай да физкультурагъа ва спортгъа къарайгъан министрлеклерини, бизин республиканы футбол федерациясыны якълаву булан юрюлген.

Агъа-ини – хоккеистлер

Бизин республикада спортну къайсы журасына да тезден берли агъамият берилип геле. Тек буюнлеге ерли спортну къышлыкъ, демек, тогъатартылар къарны ва бузну уйстюнде юрюлген жураларына тийишли тергев берилмегени гъакъда айтмагъа бажарыла. Шоғъар да къарамайлы, буссагъатты вакътиде Австрияда яшайгъан бизин якъылары агъа-ини Магъамматсалам ва Гъажимурат Гъажиевлер гъар къайсы ярышда да хоккей оюнда озлөр къуршалгъан командалар пайда, хайыр гелтирип, мекенли уйстюнлюклеге етишип геле.

Алдагъы гюнлерде Чехиядагъы Мост деген шагъарда озлеге 18 йыл битмеген яш спортчуланы командалары ортакъылыкъ этген турнирде де тап шолай болгъан. Чехияны, Австрияны, Германияны, Словакияны ва Швейцарияны гъар тюрлю шагъарларындан гелген командалар озлени арасында хоккей оюнда тогъатартгъан.

Дагъыстанны физкультурагъа ва спортгъа къарайгъан министерлигини прес-къуллугъу бизге билдириген ийимик, озлени аты эсгерилген агъа-ини Гъажиевлер австриялы Okanagan командалары къуршалып ойнагъан. Ойтгерилген шо турнирде Магъамматсалам къапулагъа лап да кёп гол гийиргендени сырдырасына къошуулгъан. Ачыкълашдырып айтгъанда, турнирни бары да тиремелерини барышында ол 6 гол гийирмеге бажаргъан. Шону булан бирге, ол ёлдашларына озлеге къаршы туруп ойнайгъан командаларыны къапула-

рына дагъы да 5 шайбаны гийирмеге болушлукъ этген. Шолайлыкъда, шо турнирни вакътисинде ол 11 очко къазангъан ва лап кёп гол гийиргендени арасында экинчи ерге ес болгъан.

Шо гъакъда айта туруп, турнирни лап яш ортакъысы, озюне 16 йыл тюгюл битмеген Гъажимурат къапуленди инг тизив сакълавчусу гысапда белгили болгъанын да айрыча эсгермеге тюше.

Чемпионатдан – дёрт медаль

Омск шагъарда спортну къолну гючюн сыйнав (армрестлинг) журасындан Россияны чемпионаты тамамлангъан. Ойтгерилген шо ярышларда бизин уйлекни 50 регионундан 400-ден де артыкъ спортчу ортакъылыкъ этген.

Оланы арасында озюне 9 спортчу къуршалгъан. Дагъыстанны жыйым командасы да болгъан.

Россияны ат къазангъан тренери Гъасан Алибеков ёлбашчылыкъ этген бизин республи-

каны жыйым командасы чемпионатда гёrmekli уйстюнлюклеге етишген. Ачыкълашдырып айтгъанда, Равил Тагырбеков (60 кило авурлукъда) чемпион ат-га лайыкълы болгъанлар. Магъамматвели Халиков (110 кило авурлукъда) гюмюш ва Рамидин Къазимагъамматов (100 кило авурлукъда) бронза медальны алгъан.

Бетни гъазирлеген Насрулла БАЙБОЛАТОВ.

Тарбиялав ишни устасы

Мен оъзюн иш уистде ёлугъа туруп алдан берли таныйгъан Иса Зубайырович Аманатов 1954-нчи йыл Тёбен Жюнгютей юртдагы колхозда тракторист болуп ишлейген Зубайырны ва овощчу Балаханымны кёп яшлы ағылюсунде тувгъан. Юрт школада 8 класны тамамлагъян сонг ол Буйнакскидеги педагогика училищени физкультура бёллюгүндө з йыл охуп, муаллимни касбусуна ес бола. 1972-нчи йыл ата юртундагы школада физкультурадан дарслар юртмеге баштай. 1978-нчи йыл гёнгюллю күйде язылып асгерде күуллукъ этме бара ва Челябинск шагъарда сержантланы школасын тамамлай. Эки йылы гетгенде ата юртуна къайта ва кёп сююп танглагъан муаллим касбусунузата. 1983-нчи йылны башында ол Орджоникидзе шагъарда офицерлени з айлыкъ курсларын охуп битди.

Иса Зубайырович оър катериялы муаллим, Россия Федерацияны билим беривню гюреметли күуллукъчусу. Уйленген, ағылюсю Галина педагогика институтту битдирген сонг Тёбен Жюнгютей школада орус тил ва адабият дарсланы юртюп тургъан. Гъали пенсияда. Бир уланны ва къызын тарбия-билим берип оъсдюргенлер. Оланы да 7 авлети бар.

Алдагъы гюнлерде Тёбен Жюнгютей юртда Иса Зубайырович булан ёлугъуп ол 53 йылны боюнда юртюп тургъан касбусуну гъакъында лакъыр этме чола табулду.

- Иса Зубайырович, охувчу яшланы асгер-патриот ругъда тарбиялавгъа байлавлу «Зарница» деген Бютюнрессия оюнланы муниципал тирети 20-нчи апрелде бу гезик де сизин Тёбен Жюнгютей школада оътгерилди. Шону себебин нечик англатма боласыз?

- Билемисен, мен деп айтагъаным тюгюл. Тек охувчу яшланы физкультура, спорт булан машгъул болуву, оланы асгерде күуллукъ этме гъазирлев, патриот ругъда тарбиялав гъаракат бизин школада бир къадар ёрукъула ва низамлы күйде юролегенин эсгерер эдим. «Зарница» оюнларда ортакъчылыкъ этеген охувчуланы физкультура, спорт якъдан

яхши гъазирлиги болмакъдан къайры да, яхши низами, англаву-билимлери, оъзлени не тюрлю шартларда да тюз тутуп, сакълап, юртюп билегенлиги чарлангъан гъалда болма тюше. Шо ягъындан алгъанда бизин школаны охувчулары эсгерилген оюнланы зона бёллюгүндөн оътюп, республиканы финал тиретинде де ортакъчылыкъ эте ва артдагъы он-он беш йилланы ичинде 2-нчи ва 3-нчи ерлени алып, яхши гъазирлиги барын гёрсетелер.

... оъсюоп гелеген яш наслууланы яшавда болма имканлы гъар тюрлю къувунлу шартлагъа алданокъ гъазирлемекни кёп уллу ва терен маънасы бар. Артдагъы вакътилерде дюнъяда болуп тургъан къыстувуллукъ, дав гъара-катлар, табии балагълар шогъар нече де арив шагъатлыкъ эте.

- Охувчу яшлар булан ишлей туруп, оланы шолай устьюн-люклеге ес болар ийимик тындырыкълы күйде гъазирлемек, тынч масъала тюгюлдюр..

- Озокъда дагъы. О бир гюнлюк яда жумалыкъ тарбия-билим берив гъаракатны натижасы болуп болмай. Физкультура яда охувчуланы яшавда аманлыгъын

сакълавгъа уйретеген дарслар болсун, 4-нчи класлардан тутуп, гъариси булан къаныгъывлу күйде иш юртме тюше. Тарбиялав, низамны сакълав, гъар-тюрлю тармакълардан англавун-билимин оъсдюрюв, санларын тюз тутма,

сакълама, юрюме, буйрукъланы күтме уйретив бири-бириндөн айрылмагъан күйде юртюлме герек. Гъар яшны айрыча тюз токътама, онгъя-солгъя бурулма, абатын тюз басма, тапшурувну тюз англап күтеген этме онча чечим болмаса да, олар команда гъар къуршалгъанда бары кемчиликлери мунаман деп гёрюнүп къала.

Шону учун яшланы асгер къуллукъ булан байлавлу оюнлагъа йыллар булан арымай-талмай гъазирлемеге борчлубуз. Гъаракатыбызгъа гёре бизин школабызын охувчулары къолда этип турагъан натижалар да яман тюгюл.

- Иса Зубайырович, мен билеген күйде, охувчу яшланы асгер-спорт оюнларда ортакъчылыкъ этивю янгыз айры-айрыда, команда булан юроп, чабып, атылып, яралылагъа тюз кёмек этип болмакъ булан да битмей. Оланы асгерчилени аслу савуту - автоматны белгиленген заманы ичинде чечип-жыйып уйретмеге де тюше. Шо ягъындан не айтма боласыз?

- Тюзю, охув ожакълардан асгерге гъазирлев дарс (военное дело) тайдырылгъанлы, асгер савутлагъа уйретив де токътальгъан эди. Автоматны яшлагъа гёрсетип, таныш этип, чечме-жыйма уйретмек учун гъар тюрлю ёллар, амаллар излей къала турдукъ. Бир нече йилланы узагъында чабып айлангъанымны яхшилыгъындан магъа школада бизин яшланы уйретмеге бир автомат алма имканлыкъ болду.

Тюзюн айтса, оъсюоп гелеген яш наслууланы яшавда болма имканлы гъар тюрлю къувунлу шартлагъа алданокъ гъазирлемекни кёп уллу ва терен маънасы бар. Артдагъы вакътилерде дюнъяда болуп тургъан къыстувуллукъ, дав гъаракатлар, табии балагълар шогъар нече де арив шагъатлыкъ эте.

Шо ишге, гъаракатгъа яшавумну башында танглагъан касбумну яхшилыгъындан, аз-кёп буса да мени де къошумум барына рази күйде къаламан.

Казим КАЗИМОВ.

СУРАТДА: Иса АМАНАТОВ .

Рагъмулукъга берилген тамаза

Жанав Шапиев Къарабудагъент районну Гъели юртунда 1928-нчи йыл тувгъан. Гиччиден ата-анасыз къалып, етимликни къыйынлыкъларын да сезген. Уллу Ватан даву башлангъанда ол, 12 йыл битген яш, колхозну авлакъларында гъар тюрлю ишлерде загъмат тёкген, къытлыкъны, ачлыкъны зарын да чекген. Анжиде тургъан къардашлары ону гъалын билген ва оъзлени янына алып сакълагъан.

Не ишни де күтме гъазир оърюм яш бара-бара агъач устасыны касбусуна тюшүнген. Башлап ол Магъачкъалада 52 номерли машинлешдирилген колоннагъа агъач уста болуп тюше. Бир гъавур ишлеген сонг ону «Дагэнерго» деген бирлешив чакъырып, касбусуна гёре ишге ала.

- Бу мен ишлеген къурумда кёп иш бола эди, - дей лакъырыбызын вакътисинде Жанав Умаханович. - Янгыз етишмей, кёмекчилер алып, оланы уйретип ишлейген вакъти-биз де болду. Пенсиягъа чыкъгъан сонг да олар мени гетме къоймай, етмиш йылымга ерли ишледим. Кепсиз болгъан сонг тайдым.

Үйде, абзарда устахана да этген эдим. Эшик-терезе эт деп геле-

генлер кёп бола эди. Янтайып ял алып турма тюшмеди, болагъан вакътимде халкъны къуллугъун күтюп юртюм. Жагъыл вакътимде чи, янгы къошулагъанлагъа диванлар этип бере эдим. Шо вакъти тюкенлерде диванлар тапма бек къыйын эди, йыллар булан гезикке язылып ала эдилер, - деп эсге ала тамаза.

- Бизин агълюде беш авлет бар эдик, - дей Жанав агъвану уллу къызы Жажа.-Гъали эки къызардаш къалгъанбыз. Уланкъардашларым бири хатабалагъ болуп гечинди, экиси авруп гечинди. Атабыз да, биз де олагъа бек къыйналдыкъ. Тек нетерсен, Аллагъын къадарына амал ёкъ.

- Атабыз бек сабур, саламат

салды. Юртгъа баргъанда эшитсек тюгюл, биз билме де билмей эдик. Мундагъы, юртлардагъы межитлеке Къураннны салып охуйгъан алатлар, аякъ гийим гиегенде къоллайгъан къашыкълар, намаз жувунагъанда олтурма гиччи шанжаллар, гъар тюрлю тарыкъ-герекни этип ийберип тура. «Жанав эттен», - деп межитлерде къолланагъан кёп алатлар бар. Бир де бош турмай эди. Гъали, савлугъу бираз осал болгъанда, уйде. Чагъы да бар чы дагъы, 96 йыл, нечакъы айтса да, шайлы оъмюр...

Тамаза булан савболлаша туруп ону ачыкъ тавушуна, иржайывна, жагъ турушуна сукъланым ва оғъар савлукъ да ёрап чыкъым. Сав яшавунда халкъны къуллугъун күтюп, рагъмулу ишлени юртюп, динге берилген. Даим рагъмулу ишлер этийм деп тура. Пластик терезелер арагъа чыкъгъанда, юртбуздагъы межитни эшик-төрөзесин оъзююн ақъчасына алып

Я. БИЙДУЛЛАЕВ.

СУРАТДА: Жанав ШАПИЕВ .

Алав АЛИЕВ

Кимлени тирменине сув тёге?

Россияны дав майданларда гюч, савут булан утуп, енгип болмажагъын яхши анг-лайгъян Америка ва ону шыртына бийиңген Гюнбатыш Европа бизин уылкебизни ичинден тозмакъын уллу гъайындалар. Намарт муратларына етишмек учун инг алдын миллетлериbizни арасында разисизлике-ни түvdурма, къаршы турувлагъа талпын-дымра, пелекет салмагъа белсенгенлер. Шо-терс гъаракатында не йимик къайдалар кимлер къолланагъын хас къурумлары-быз мекенли биледир.

Амма бир-бир федерал төле ва радиоканалларыбызны берилишлерине къарагъанда ва тынглагъанда милли масъалаланы орчюкдүрмек учун бизге дагъы «душманлар да» тарыкъ тюгюлдюр деген ойға гелесен. Олар кимлени тирменине сув тёгө экен? Сюйсендеги де, сюймесендеги де, шо сорав оызлюгүндөн арагъа чыгъа.

Апрель айны 17-нде Россияда законсуз күйде турагъян азербайжанлы Москванды Люблино районунда ерли орус яшны ойлуп түргенини хабарын къайсыгтыз да эшиг-генесиздир. Шону айланасында федералдык журналистлер гётерген къувун адамны лапташып инче гъислерин хозгъайгъян къувун йимике чалына эди. Мисал учун, «Комсомольская правда» деген радиоканалгъа тынглайман. Мухбир болгъян агъвалатны гъакъында айта туруп тарлана, тавушу къартыллайткан гъалигине йылап да йибережек деп эсин-ге геле. Ол шолай кимге талчыгъаянанын англама къыйын тюгюлдюр. Берилишден сонг, каналны атына гелеген минглер булангъы сесленивлер журналистни къастырып гъаракаты бошуна гетмегенин гертилейткан. Миллетчиликни оыртенин къабуздурма къыйын тюгюлдюр, тек шону ахыры не булан битегенине көп керен шагъат болгъанбыз. Аллагъ да гёрсетмесин! Къайсы милдетни арасында да элбузарлар бар. Тек шобютюн халкъында айып салмагъя, ону къараңыз тюслеге боямагъя ихтияр бермей.

«Новое дело» деген дагъыстаналы газетни Телеграм каналы Интернетде ерлешдиргендеги видеороликде темиркъазыкъ тахшагъарның школаларыны бири辛勤е эки 15 йыллыкъ уланлар ойзлер булан бир класда охуйгъан къызызъяшын токъалайлар. Урагъанда да гючюн-къуватын къызгъанмайлар. Олар къычырагъан миллетчи чакъырывланы эсгерме де скоймейсен. Муаллими буса ариде токътап къарап тура, ойзге яшлар да олтургъан ерлеринден турма алгъасамайлар. Гъатта бирлери леззет алагъандай, къолуну баш бармагъын оырге чюелер. Шо нени англатагъанын арабызда билмейгенлер ёкъ дур. Видеоролик бек гёнгюмню бузду.

Башлап шо зааллангъан къызъаш дагъыстанлы деген маълумат яйылды. Гъатта республикада ватандашланы ихтиярларын якълайгъан вакил Жамал Алиевге ва Украина дагъы хас асгер гъаракатда ортакъчылыкъ этеген дагъыстанлы офицерлелеге сесленме тюшдю. Тек сонг къызъашны ата-анаасы тажикди экени токъташтырылды.

Осьоп гелеген яш наслу ялгъан «ваъзчыланы» таъсирине тез тюше. Эгер де, биз улкебизде милли парахатлықъ болғъанны сюе бусакъ, инг алдын оъз уюбюзниу ичинде «тазалықъ» болдурмагъа герекбиз.

ЖАМИЯТ ВА НИЗАМ

Дазуда болгъан агъвалат

Россияны Ич ишлер министерлигини Темиркъазыкты Кавказ федерал округдагъы управлениееси Дагъыстанда Мычыгъыш хоншу республикаланы дазусунда ерлешген «Герзель кёпюр» постда болгъан агъвалатгъа байлавлу тергевлер ойтгерген.

Белгили күйде, шо гюн постдагъы полицейскийлер «Кавказ» федерал ёлдан низамны бузуп, оъзге транспортгъя къоркъунчлукъ тувдуруп, бек чалт гелеген «Юкон» маркалы машинни эс этген. Инспекторлар машинни токътатгъанда гъайдавчусу документлериин гёрсетмеге сюймеген, оъзюн бек ачувлу, эдепсиз күйде тута болгъан ва къачып къутулмагъя къарагъан. Полицейскийлеге гючню къолламагъя тюшген, шо заманда да эсирген болгъан деп ёралагъан гъайдавчу инспекторлагъя бир нече керен урмагъя кой тапгъан.

Управлениеде билдиреде-
гени йимик, тергевлерден
сонг, материаллар Россия-
яны Ахтарыв комитетине
бакъдырылажакъ.

Бу агъвалат бары да федерал майлумат къуралланы тергевион тартгъян. Себеби – низамсыз гъайдавчы генерал-майор, МЧС-ни Мычыгъыш Республика-дагъы управлениесини башчысы Алихан Цакаев болуп чыкъгъян. Ол формасыз ва документсиз, гишини машине де минип, къаттыгюн. Дагъыстанда не эте болгъан деген аслу соравгъа гъали де жавап ёкъ.

Озокъда, Рамзан Къа-

дыровну къарсалавлу сес ленивлерин де узакъ къаравуллама тюшмеген. Ол Дагъыстанны ёлбашчыла рына этген чакъыривунда апрель айны 14-нде шо пост да болгъан полицейский лени къуллугъундан къувалап чангын чыгъармагъягерек деп язгъян.

Дагъыстанны Башчысы Сергей Меликов огъарып сабур кюйде: «Бизин республикалар учун лагъ къыйынлы мюгълетлерде, Россиягъа халкъара террорчу къурумланыянындан къоркъунчлуктук тувлунгъанда, полицейскийлерибиз Ватанын, уллу уылкебизни бирлигин къоччакъ кюйде къоругъан, якъ лагъан эди. Кёбюсю шонундук учун жанларын да берди. Полицейскийлени бугюнгю наслусу да законлагъа аркъа таяп, жамиятның

элни пайдасына къуллукъ этелер. Озокъда, болгъан агъвалатгъа тишили, адил-ли къыймат берилежегине шекленмеймен ва шо бизин халкъланы заманлар булан сынала гелген дос, къар-даш аралыкъларына бир де пуршав этмежегине инана-ман», – деп жавап берген.

Бизин маълумат: Цакаев Алихан 1976-нчы йылда Новогрозненский деген юртда туvgъан. Эки оър билими бар. Аманлыкъны къоруғъан къурумлардагъы

чалышывун ротаны командириңден башлагъян. Сонг республиканы ич ишлер министерлигини гъар тюрлю жаваплы къуллукъларында ишлеген. 2021-нчи йылдан тутуп, МЧС-ни Мычыгъыш Республикадагъы управлениесине башчылыкъ эте. Ватаныны алдындагъы къуллукълары учун Къоччакълыкъыны дөрт ордени, «Жамият низамны къорувдагъы къуллукълары учун» ва «Игитлиги учун» деген медаллар булан савгъатланғъян. 9 яшны атасы.

02 БИЛДИРЕ

Апрель айны 23-нде по
лицейскийлер 30 йыллыкт
ерли адамны тутгъанлар
Ол гъар тюрлю макюрчю
люк къайдалар булан сакъ
ат къызъяшны квартириң
өбзюно атына яздыртып, 5
миллион манатгъа саттъан
ва акъчаны оyz пайдасына
къоллагъан деп айыплана

азарханагъа тюшген. Ахтарывлар узатылып тұрады.

Апрель айны 22-нде
Янгы Хушет посёлокдагъы
онгача уйлени бирисинде
газ атылгъан. Натижада эр-
къатын яралангъан ва азар-
ханагъа етишдирилген.

Апрель айны 23-нде Буйнанск шагъар судда эки жагыил адамны уголовный ишлериине къараглъян. Олар гетген йылны декабрь айны 24-нде шагъарын лап уллу майданында байрамгъя салынгъян ёлканы яллатма къараглъян болгъян. Суд экевион де шарт булан 1,6 йылгъя эркинликден магърюм этмөн деген къарап чыгъяргъян.

* * *

Апрель айны 23-нде Сергокъала районну Мургун деген юртунда 50 йылдыкъ ерли адам эсирген кюонде агъасына гелип ону булан эришмеге башлагъан. Уллусу чыдаг болмай, гиччисине бичакъ уруп яралагъан. Ол

* * *

Россияны Ахтарыв
комитетини Дагъыстан
ахтарыв управлениеси
Цунта районну Хутрах
юртунда болгъан къайгъ-
ылы агъвалатгъа байлаву
уголовный иш ачгъан. Ул-
лулар тергевсюз къойгъан
«УАЗ-ны» ичине 5-6 йыл-
лар болагъан къызызъяшлар
тирип, ойнамагъа баш-
лагъан. Машин бирден
оъзлююнден тербенип
тетип, тик ерде къакъагъа
тюшген. Гичипавланы
бириси шо ерде оълген.
Ону къурдашларына
тъали врачлар болагъан
кёмегин этмеге къарай.

Полицейскийлер Къа-
ягент районда турагъ-
ан 27 йыллыкъ жагъил
адамны тутгъанлар. Ол
Первомайскоедеги ва
Къаранай аулдагъы
фермалардан 160 минг
манатгъа токътайгъан 6
къойну урлап, Магъач-
къаладагъы базарда
сатгъан деп айылдана.

Бетни гъазирлекен Алав АЛИЕВ.

Магъамматбек Османовға – 90 йыл

Магъамматбек Османов Къарабудағыгент районну Къакъашура юртунда 1934-нчюйыл тувгъан. Ата юртунда орта школаны битдириген сонг Магъачқалада ДГУ-ну филология факультетин битдирип, юртунда мұаллим, школаны директору болуп хыйлы йыллар ишлеген.

Яратывчулукъ ёлун ол шиърулар, къужурлу масаллар яза туруп башлай. «Дослукъ» альманахда, «Ленин ёлу» газетде, Москвада «Крокодил» журналда, «Литературная Россия» газетде сатиралы шиърулары ва къысгъя хабарлары чыгъып турду. Ол яратывчулукъ къысматын журналистика булан да байлай. «Ёлдаш» газетни хас мухбири болуп хыйлы йыллар ишледи. Юртлу загъматчыланы гъакъында көп очерклер, макъалалар язып охувчулагъа белгили болду.

Проза асарлар, хабарлар ва повестлер язып, айрыча китаплар чыгъарғын. Ону бириңи китабы 1964-нчюйылда чыкъынан. Орус тилде дөрт проза китабы чыкъынан. Тувгъанлы токъсан йыл битегенине байлавлу болуп оны новелласын ва къанна хабарларын охувчуланы тергевюне беребиз.

Я. БИЙДУЛЛАЕВ.

— Шарап! Анангны гүрсемизин гелтирсөнг, машинимни саға сав гюн гъайдамаға беремен,—деди оғзар шоғёр Мурза.

— Багъ?—деп Шарап, гъаманда йимик, авзун ачып гәзлериң липиллетди. Сонг яманокъ алгъасап, уюне элтеген орамға тюз болду.

Шарапны яшавуны кёбюсю заманы шоғёрлар, трактористлер булан гете. Шо саялы бир-эки йылны ичинде ол къайсы машинни де, тюрлю-тюрлю маркалы тракторлары да гъайдама уйрениди. Ишден ялкъынан шоғёрлар, механизаторлар оғзелени техникасын Шарапгъа гъайдама бере. Сонг буса оны анасы, 500 манат акъча харжалап, Шарапгъа «Белорусь» маркалы тракторнұ гъайдама документ алды.

Шарап бригадир тапшурғынан ишден баш чы къачырмай, амма кёбюсю иш гюнлени ахырын оғзюне ошашилар булан бирче ичкиге айландыра. Бара-бара Шарап ичкиси саялы «Белорусну» къайсы якъынан да гъайдайғын болду. Колхозну председатели бир нече керен буварғын сонг, оғзюню сөзлери Шарапгъа карэтмейгенин гәргенде, «Белорусну» алып, гаражгъа салдырыды. Шарапны буса, такъсыр гысапда къызланы звеносуна ишге къошуду.

Шарапны хасиятын яхши билеген къызлар биринчи гюнден башлап оны оғзлер сюеген къайдада чап-чуп ишлөгө къолладылар. Шарапны иш гюн къызлагта чечек байламлар жынтуруп гетеген гезиклер де болду. Гъатта бир гезик Шарап къызланы гезик булан оғзюню арқасына гәтерип, оғзенни биревю ягъына чыгъарғынан. Бу хабарны эшитген сонг, анасы Ажетей башлап Шарапгъа къайнашгъан.

— Юк ташыйгъан эшек тюгүлсен чи, къызланы гәтерип айланма!—деп къычыргъан. Анасына Шарап, иржайын сама бузмай.

— Тилеген сонг не этер эдинг дагъы, къызланы оғзенни ари ягъында къояйымы?—деп, оғзю этген ишин якълағынан.

Шарапгъа гъеч зат англастып болмагъанда, Ажетей колхозну председателини ягъына алгъасагъан. Тилеген, ялбарғын, иылагъан, ахыр да «Белорусну» алып, къайтара уланы Шарапгъа тапшурғынан. «Белорусь» къолуна тюшгенге Шарап сююнген. Шарапдан да бек ичкичи ёлдашлары

«Сюйретме» (Новелла)

сююнгенлер ва шо гюн «Белорусну» «жувгъанлар».

Иигирма беш йыллыкъ Шарапны юрюшю, къарт гишиникідей, аста, бир заманғы яшыл гәзлериңи тюсю ичкини ағысуну гючүндөн альшынгъан, къалкъан салгъандай гәрюне. Бирлер оғзар «Шарап» деп атын айтмай, «Шарайып» дейлер. Оғзелер буса, оны чабанлыгъы саялы «Сюйретме» деп ат тақъынан. Шарап тюгюл, «баламут» дейгенлер де бар. Шарапны уйлендирме, баласыны баласын гәрме гъасирет анасы Ажетей не этегенни билмей талчыгъа.

Гюнлени бир гюнүнде, геки ичкиден сонг, Шарап экинчи гече уйге къайта. Эртенинде буса Шарапны «Белорусу» тас болғын деген хабар савлай түртгъа яйла. Бригадир ва оны көмекчилери «Белорусну» сав гюн излеген, тек табып болмагъан. Шарап булан бирче ичгенлер сес бермек чи къайда, уйлеринде пысып токътагъанлар.

Колхозну председатели Шарапны артындан къаравулчу Къагъруманы ийбере. Мұна Шарап председателни алдында токътагъан. Ол башын сол якъын буруп, оғзюню инбашына къарагъан. Сыдырылгъан бурнуну къотурлары гъали де къатып битмеген.

— Къайда тракторунг?—деп сорай председатель.

— Шарап, «Белорусунг» къайдай?

— Билмеймен,—деп, Шарап инбашларын къыса. Шу арада къаравулчу Къагъруман ишни чалтлашдырма сююп, Шарапгъа бир-эки сорав бермеге председателден изну алып белсene.

— Шарап, гъалиден учь гюн алда сен ким булан ичген эдинг?—деп Къагъруман эретура, оғзар ювукъ геле ва бетине тиклене.

— Зайырхан да, Ражап да булан,—деп астаралы Шарап.

— Нече шишаны тайдырдыгъыз?

— Акълардан — бирни, къызыллардан — дәртни.

— Беш шиша загъру азлыкъ

этдими?—Шо саялы къызыллардан еттини дагъы да алгъансыз.

Шарап оғзюню алдында токътагъан Къагърумангъа къысгъя къарав ташлап, чалт-чалт алдына тикленди.

— Сейле, Шарап!

— Саға ким айтды?—деп, Шарап башын дагъы да бир янгъя бурду.

— Болду айтгъанлар,—деп, Къагъруман еринде олтурду.

— Сонг «Белорусну» къайсылай къуваладынг?—деп, председатель де язывин къоюп, Шарапгъа бакъды.

— Сонг «Белорусну» Къакъашурагъа гъайдагъан,—деп башлады Къагъруман. — Къакъашурада ичме зат тюшмегенде, Гъелиге чапгъан. Гъелиден — Паравулгъа. Ахырда Дәргелиге чыгъа. Болдуму шолай?

— Саға ким айтды? —деди дагъы да Шарап.

— Дәргелиде буса Шарап уллу янгургъа тюше,—деп Къагъруман сезюн узатды. — Алгъан чагъырларындан бириң де тайдырып, сув ярав этмек учун «Белорусдан» тюше. Сонг, къайтып минип болмай, аяқъ устьде токътама да гючю етмей, ёл ягъадагъы тел багъананы къучакълай. Ахырда биревлер «Белорусу» миниме көмек эте.

— Ким айтды?—деп къычыр-

ды Шарап.

— Болдуму шолай яда болмадымы?

— Эсимде ёкъ.

— Эсинг болмагъан, озокъда.

— Бираз эс гелген сонг, «Белорусгъа» минип оғзенден чыкъында, ташгъынны көбюне трактор сөнүп къала. Сени гъалынгны гәрген къадарлы экөв көмеклешип түртгъа алып геле.

— «Белорусум» къайда дагъы?—деп сорады Шарап Къагърумангъа.

— Ону сен билме герек эдинг,—деп, председатель тере зеге ювукъ бола.

Къырдан «Белорусну» оғюреңен авазы геле.

— «Белорусунг» она гелди,—деп, Къагъруман тerezеге багъып къолун узатды.

Шарап къарама алгъасады. Шарапны хоншусунда яшайгъан Къагъруманны иинисине еттинчи классгъа барагъан уланы «Белорусну» гъайдап гелген экен. Шарап, хавгъа батгъан «Белорусун» гәрюп, табулгъан саялы бек сююне. Ювукъ барып, дәрт де янындан айланды. Тек оны «Белорусдан» айрып, соравну узатмакъ учун конторгъа гелтиридер.

— Бир тас болғын «малынг» табулду,—деди председатель.— Энни оғзеге, багъалы «малынгны» тапмагъа герек.

— Не багъалы мал? —деп, Шарап гәзлерин липилдетди.

— Шо саялы суд этме герек саға!—деп къошду Къагъруман.

— Лап да багъалы мал — намусунг! Сен намусунгну тас этгенсен! —деди председатель. — Шо саялы такъсырланма герексен!

«Очарны орта багъанасы»

Юртдагъылар Масар агъавгъа «Очарны орта багъанасы», деп айтадар. Шону себеби де бар. Ким не сорав берсе де, Масар агъав жавап берме бажара. Ону маслағыят этме де, масхара этме де усталыгъы бар. Къатыны булан көп давлайгъан Музапир Масар агъавгъа:

— Къатынынг булан бирче яшайгъаныгъыз нече йыл бола?— деп сорай.

— Элли эки йыл бола,—деп жавап бере ол.

— Къайсыгъызыны айыпларыгъыз көп болғын экен шо йылланы ичинде?

— Элли эки йылны ичинде мени къатынынды бир айыбы да болмагъан. Бары да айыплар мени бойнумда,—деген Масар агъав.

Эр-къатын

— Масар агъав, къатынынг булан бир де давламай турмакъ учун не этме герек?—деп сорай Солтакан.

— Къатынынг булан бир де давламай турмакъ учун, сен къатынынг сейлейген сөзлени эшитмей турма герексен. Къатынынг буса сен не зат булан машгъул экенни билмей турмагъа герек,—деп жавап берген Масар агъав.

Үстюнлюкню 80 йыллыгъына – 80 ветеранны гъакъында

Али Гапуров 1913-нчюй үйлдә Эрпелиде тувгъан. Ол асгер къуллукъун күтеген заманда Уллу Ватан дав башлана. Шо гюн Али къуллукъ этеген асгер бёлюк яйлыкъ лагерлерде болгъан. Дав башлангъан деген хабар етишгендөкъ, буланы вагонлагъ да миндирип, дазу бойгъа йибере. Ерине етишип битгенче, поезд самолёттардан таба атышыв гъа тутула. Кёп адам оыле, сав къалгъанлары да аралгъан немислер булан дав этелер. Патронлары битгенче 300 солдат атышыв юрюте, тек ахырда сав къалгъанлар барысы да есир этиле.

Бир нече гюн есир этилинген совет асгерлени тегенек тел булан бегетилген ерде сакълайлар. Сонг вагонлагъ да миндирип, гюнбатышыгъа йибере. Ер-ерде токътай туруп, ёлда кёп гюн къалалар. Бир гезик поезд партизанлар атылтып бузулгъан ерге гелелер. Вагонлардагъы есирлени тюшюрюп, шо ерни ярашдырма салалар. Шо вакътиде партизанлар немислеке къаршы атышыв эте ва есирлени къутгъара. Али ёлдашлары булан Къырымдагъы партизанлагъа къошула ва пулемётчу болуп дав эте.

Али Гапуовну янгы асгер бёлюкге чыгъара. Ол Къырымны немислерден азат этгенде, 1-нчи Белорусс фронтнун 691-нчи атышывчы полкуна танклагъа къаршы урагъан тюбекни атышывчысу болуп бегетиле. Аз заманни ичинде Али оызюне тапшурулгъан танклагъа къаршы урагъан тюбекни сыйнаву къоллама уйрене ва танклар булан бирге пулемётлагъа, автомашинлелеге уруп, оланы да дагъыта.

Белоруссияны немислени азат этип, бизин асгерлер Польшагъа чыгъа. Шондагъы ва Германияда юртолген давларда гёрсетген игитлигине Али Гапуров «Къоччакълыгъы учун» деген медаль ва Макътавлукъын з даражалы ордени булан савгъатланған.

Орден береген савгъатлав кагъызында шулай сатырлар бар:

«Али Гапуров 1945-нчи үйлнүү 23-нчюй январында Бланки деген шагъарны янындагъы давда къоччакълыкъ гёрсетди. Ол оызю 8 немисни оылтурду. 31-нчи январда Пользих деген шагъарны боюнда ол тобундан атышып, немислени топ ташыйгъан автомашинин яллатды ва 5 немисни къолгъа алды. Макътавлукъын з даражалы орденин гёрсетилме тийишили».

Давдан сонггүү үйлларда абур-сый къазанып, ол Буйнакск шагъарда экmek заводда ишелеп тургъан.

Басир Хамаматов да аз яшасада, артындан унтулмас белги къюоп гетген. Ол 1924-нчюй үйл Бабаортда тувгъан. Школада охуп, толмагъан орта билим алгъан сонг, Магъачкъаладагъы механиклер гъазирлейген техникумгъа охума тюше.

Уллу Ватан дав башлангъан сонг, шондагъы охувун бёлюп, юртгъа къайта. Башлап ол районну савлукъ сакълав бёлюгүндө инспектор, сонгунда районну халкъ судунда судиосполнител болуп ишлеме башлай. Тек 1942-нчи үйлнүү башында ону фронгъа ала. Татам Хизриев Моздок шагъарда Темиркъазыкъ Кавказ фронтнун 316-нчи атышывчы дивизиясыны 1073-нчюй полкунда топну командири болуп белгилене. Краснодар крайны немислерден азат этегенде къоркъувнү билмей ябуша. Хыйлы давларда ортакъчылыкъ эте. Шо вакъти оғар 20 үйллар бола болгъан.

Татам Хизриев 1922-нчи үйлда Буйнакск районну Тёбен Къазаныш юртунда тувгъан.

Орта школаны битдириген үйл дав башланып, ата юртдагы «Къызыл Октябр» деген колхозда учётчик болуп ишлеме башлай. Тек 1942-нчи үйлнүү башында ону фронгъа ала. Татам Хизриев Моздок шагъарда Темиркъазыкъ Кавказ фронтнун 316-нчи атышывчы дивизиясыны 1073-нчюй полкунда топну командири болуп белгилене. Краснодар крайны немислерден азат этегенде къоркъувнү билмей ябуша. Хыйлы давларда ортакъчылыкъ эте. Шо вакъти оғар 20 үйллар бола болгъан.

Топну командири гъисапда ол 1943-нчюй үйл июль – октябр айларда айрыча къоччакълыкъ гёрсете. Ону Къызыл Юлдуз орденге гёрсетеңен савгъатлав кагъызда булат сатырланы охуйбуз:

«Хизриев Татам Ильясович Краснодар крайны Анастасьевское станциясын алағъанда пушкадан уруп душманны 2 тобун яллатды. 20-нчи июльда буса 1 дзотну ва душманнны миномётун дагытыды. 1 – 3-нчюй октябрде Темрюк шагъарны айланасында давларда пушкинан таба устьюнде немислер булангъы 2 автомашинни, 1 дзотну, 2 пулемётну яллаттыйн. Шо игитлиги учун Т.Хизриев Къызыл Юлдуз орденге гёрсете».

1943-нчюй үйлнүү октябр айында Таман ярыматавну душманлардан азат этмеклик учун юртолеген урушлагъа 4-нчюй атышывчы гвардиячы бригадада ротаны командирини орнубасары болуп дав эте. Кавказ учунгъу ябушуларда Темиркъазыкъ Осетияны тахшагъары Орджоникидзени ювугъундагъы Гизели юртты ягъында ойжетли къызгын давлар юртолген. Шо давларда совет воинлер гёрсетеңен игитликлини ва къоччакълыкъланы натижасында фашистлер оыз муратларына етишмө болмагъанлар.

Орджоникидзе учун юртолген давларда кёп-кёп асгерчилер жанларын къурбан этген, тек фашистлени алгъа гетме къоймагъан. Шоланы арасында Басир Хамаматов да болгъан. Кавказны якъламакъ учун юртолген давларда гёрсетеңен къоччакъы ишлери саялы, оылген сонг ол биринчилерден болуп «Кавказны якълагъаны учун» деген медаль булан савгъатланы. Медаль ону атасына тапшурулгъан.

Б.Хамаматовну юртлулары унутмай. Бабаортда ол яшагъан орамгъа ону аты да къюолгъан. Ондан сонггүү наслулар ону атын уллу гъюмет болан эсгерелер. Неге тюгюл де, Басир Хамаматов ва ону йимик миллионлар булангъы совет солдатлар дав үйлларда гёрсетеңен игитлик гъалиги яшёрюмлөгө уылгю болуп токттай.

Татам Ильясович Хизриев 86 үйл болагъанда 2008-нчи үйлда гечинген.

Агъмат Алиев 1917-нчи үйлда Къандавуравул юртда тувгъан. Гиччиден билимге гъасирет улан 1935-нчи үйлда Магъачкъалада Дагыстан пачалыкъ университетини физика-математика бёлюгүнө охума тюше. 1939-нчюй үйл бир охувожакъын битдирире ва Хасавюрт шагъарда 1 номерли орта школада муаллим болуп ишлеме башлай.

Уллу Ватан даву башлана. Агъмат Алиев де бирге ишлейген ёлдашлары да булан гёнгюллю күйде фронтгъа гете. Асгерде оыр билими барлагъа тергев артыкъ бола, Агъматны да арасындан сайлап командирлер гъазирлейген унилишеге охума йибере. 1942-нчи үйл Краснодар шагъардагы шо унилишени битдирип, лейтенант чин де алып, Агъмат Алиев взводну командири бола. 4-нчи Украина фронтнун сыйырларында фашист елевчюлерден Чехословакияны, Румынияны, Польшаны азат этив давларда ортакъчылыкъ эте.

Гёрсетеңен къоччакълыгъы учун ол Къызыл Юлдуз ва Ватан давнуну 1 даражалы орденлери ва кёп санавдагъы медаллар булан савгъатланы.

Польшаны немислерден азат этегенде авур яралана, тек кёп ятмай къолай болуп чыгъа.

Давдан сонг ол Хасавюрт военкоматда инспектор, Хасавюртдагы педагогика унилишеде дарс берип, медучилиштеде завуч болуп, Яхсай ва Солтанянынгъирт, Хасавюртдагы 1, 3 ва 4 номерли школаланы директору, Къызыл Юлдуз райисполкомда ва кёп үйллар Хасавюрт шагъардагъы школаларда математика дарслар берип ишлей. Агъмат Алиевни эл арада уллу абуру бар эди.

Огъар Россияны билим беривүн оюрметли къуллукъчусу, Дагыстаннан ат къазангъан муаллими деген атлар да берилген.

Ол охутгъанлар сонггүү үйлларда дюньягъа аты айтылгъан алимлер болгъан. Шоланы биришин айттып къойсакъ да таманлыкъ эттер: илмуланы доктору, Социалист Загъматны Игити, дюньяны иерченин этген – Всеволод Егоров ону инг яхши охувчуларын бириси болгъан.

Агъмат Арсланалиевич татувлу ағылу къуруп 6 авлет де тарбиялагъан. Оланы да 13 авлети бар, олар да ата-ана болгъанлар.

Агъмат Арсланалиевич Алиев 100 үйлгъа ювукъ яшап, 2017-нчи үйлда гечинди.

Бетни гъазирлеген
Гебек Къонакъбиев.

Яхшы ишлери, юргини ачыкълыгъы, рагымусу къалды

Хадижат Жанболатовагъа 23-нчю апрелде
70 йыл битежек эди

Гъар ерни яда бир коллективни арасын-да шатлыкъ, жагълыкъ гелтиреген, гъар заман кёмек къолун узатмагъа гъазир турған, чомарт, ювукъ адамына йимик янашагъан, юзюндөн иржайыв таймайгъан адамлар бола. Дагъыстан Республиканы маданиятыны ат къазангъан къуллукъчусу, бизин иш ёлдашыбыз, «Ёлдаш» газетни корректору Хадижат Жанболатова тап шолай адам эди.

Гетген заманда ону гъакъында сёйлемеге нечакъы да къыйын. Ол бутюн арабызда ёкъ экенлигине бирибиз де инанмагъа сюймейбиз. Бир аз замангъа бир ерге сапаргъа гетген, узакъ заман къалмай гележек деп эсибизге геле.

Биз, иш ёлдашлары, ону хадириң сав заманында билмегенибизни ол яшавдан гетгендеркъ дегендей англадыкъ. Яңыз ону касбу бажарывлугъу, этеген ишине оьтесиз жаваплы янашагъанын эсгерсек де, корректор гъисапда «Ёлдаш» газет учун ол этген къошум таманлыкъ эте. Кёп йылланы узагъында Хадижат Жанболатова онгарып, чыгъып турған «Ажайып дюнья» деген сагыфанды да охувчуларыбыз бүгүнлерде сагынагъанына, гөзлейгенине шеклик этмеймен.

Ол гиччинев агъавалатлагъа да сююнуп болгъан, оьзюно айланасындағы адамлагъа гиччи яда уллу сююнчлер савгъат этип бажарыган ажайып адам эди. Иш ёлдашларын бир заманда да тергевсюз къоймас эди. Бары да байрамлагъа тарьебизге бир гиччи савгъат этегенлиги адаттъя айланған эди. Ол иш ёлдашларына, ювукъ адамларына шо савгъатлар булан чомарт юргини, гёнгюню бир гесегин савгъат этип, шондан оъзю де уллу леззет ала эди.

Хадижат мени анамны чагъында буса да, яңыз иш ёлдашым тюгюл, магъа къурдаш

да, сырдаш да, ювукъ адамым да дюр эди. Ол бары да къурдашларыны гъайын этеген, оъзгени къайгъысын оъзююки йимик гёрген ва кёмек этмеге алгъасайгъан адам эди. Гъар ерде къурдашлары да кёп эди ва гъарисине тергев этмеге, ёлукъмагъа, гёнгюн алмагъа заман таба эди. Огъар багъышлап шаир къурдашлары язгъан бир-нече шиърулар ва йырлар да бар.

Хадижат Жанболатова оъзюю яшавун ким де сукъланардай къурмагъа бажаргъан эди. Ол ишде йимик агълюсюне де бирев де сёз тапмасдай гъайлы ва тергевлю олжа ва ана болду. Агълюсю Изамутдин Жанболатов булан бирче яшларын: Назиралы, Макъсутдинни ва Шихалини оър даражада тарбиялады ва оъсдюрдю. Олар гъариси яшавда оъзлени ерин тапгъан ва халкъга, жамиятгъа пайдалы къуллукъларда чалыша. Ол яшларыны ва оланы яшларыны устюнлюклери булан оъктем бола эди, олардан сююнуп яшай эди. Яшлары да анасына оьтесиз бавурлу экени гёрюне эди.

Хадижат гетген йыл язда ала-саладан, къаравулланмагъан күйде арабыздан гетди. Жаны женнетде болсун! Бугюнлерде огъар, апрель айны 23-нде 70 йыл битежек эди. Тек огъар бирев де шо чагъына гелген тиштайпа деп айтмас эди. Гъар заман гёзел, исбайы ва жагъил тура эди. Ону ич дюньясыны айбатлыгъы, тыш гёрюньюшо ва гёзеллиги бир-бирин толумлашдыра эди. Ол аз яшаса да, асил яшады. Дос-къардашина, агълюсюне, жамиятгъа бютюн оъмюрюн багъышлады. Яшавда дагъы да яхши ишлер этмеге гъасирет эди. Гъар адамдан сонг эсделикке яхши ишлери, юргини ачыкълыгъы, рагымусу къала. Ол яшавдан сююнуп билеген йимик, жагъы ва жагъиль күйде гетди. Бизин эсделигигизде дайм де шолай къалажакъ...

Патимат БЕКЕЕВА,
мухбир.

Яхшылыкъ ерде ятмас

Къалам, иш къурдашыбыз Хадижат Жанболатова ала-саладан чакъызыз арадан гетди. Заманны бирев де токътатмагъа болмай, оъмюрлөр гете. Яшав да бар күйде турмай. Къалгъанлагъа буса чакъызыз тас этивлени гёттермеге оьтесиз къыйын бола экен. Ахтарасан...

Жаны женнетде болгъур Хадижат ва уягълюм Азинат булан бирче оьтген асрнуу 70-нчи йылларында Дагъыстан пачалыкъ университетни филология факультетини орус-дагъыстан бёлгююне охума тюштю. Айтмагъа сюегеним, ишде йимик, шо заман охувда да ол студент къурдашларыбызын арасында бажарывлугъун, билимли болмагъа гъасиретлигин уылгю гъисапда гёрсетип, айрыча абурлу эди...

Оър охув ожакъынамамлагъан сонг да бизге хыйлы йылланы узагъында анадаш газети-

бизге къуллукъ этмеге имканлыкъ болду. Шо йылларда да, къурдашлар къыйынлы гюн табулар деген күйде, ол гишини къыйын-тынчын бёлмеге, кёмек этмеге нече де алгъасай эди...

«Ёлдашны» корректору гъисапда да тыш ва оъз авторларыбызын яңылыларын тутма, тюзелтмеге нече де уста эди. Шолайлыкъда, иш устюнде бир-бирибиз булан гъакълашагъаллаша туруп дегендей, гюнлөр-тюнлөгө, айлар-айлагъа, йыллар йыллагъа байланып, оъмюрлөр гетди.

Гетгенге амал ёкъ. Бизге де къалгъан авлетлерине, авлетлерини авлетлерине савлукъ булан аманлыкъ ёрамакъ къала. Яхшылыкъ ерде ятмас. Къурдашларынгын арасында сени эсделигинг ярыкъ, яхши ишлеринг унутулмай.

Къарамагъаммат КЪАРАЕВ,
экономика ва экология бёлгююно редактору.

Насиятлы адам эди

Узакъ йыллар бирче ишлеп турған адамгъа базма да базасан, юрек ачып сёйлеп де боласан. Озокъда, ол адам бавурлу буса, сени къыйынга-тынчынга гъаман да табулма бола буса.

Шолай адамыбызын бизин коллектив оьтген йыл хапарсыздан тас этди. Хадижат Жанболатова ишге гелеген еринде, бизин бинаны алдына етишгенде, эсден тайып, «скорый» алып гетгенни эшилдик. Иш ёлдашыбызын бизге дагъы гёрмеге насып болмады. Инанып битмей кёп заман гъассиленип, къыйналып

турдукъ. Тек не амал, гъар кимге оълченип берилген оъмюр.

Барыбыз да ону кёп сюе эдик, абурлай эдик, ишин мекенли билеген ва этеген адам эди. Насият деп аты да бар эди. Ушанып ону эки де атын къоллай эдик.

Бу йыл ону юбилейи болур эди. Арабыздан тез гетди. Жанынг женнетде болсун, Хадижат.

Ярас БИЙДУЛЛАЕВ,
адабият ва маданият бёлгююно редактору.

Адилли, асил адам эди

Тиштайпаны къыллыкъ-хасияты, адамлыкъ битими гъакъында сёз чыкъында, мен ойлашагъан күйде, гъар гезикде тазалыкъны гъакъында лакъыр юрютмек де гъакъыкъаттъа къыйышмай къалмай. Неге тюгюл де, тиштайпаны гъакъылы-ою, юрги таза буса, ол айбат да, арив де бола.

Шолай, бизин Хадижатны да гъар сёзүнде гертилик, этеген гъар ишинде оъзю йимик тазалыкъ, демек, аривлюк де гъис этиле эди. Мен ону булан оъзюм «Ёлдашны» мухири гъисапда иш башлагъанча да кёп йыллар алъякъда Жаминат Керимованы уюнде таныш болуп, ону таныгъан эдим.

Чикдеси, ол Дагъыстан пачалыкъ педагогика университетни старший дарс беривчюсо болуп узакъ йылланы боюнда ишлеп турған агълюсю, физика-математика илмуланы кандидаты Изамутдин булан 1985-нчи йылда Магъачкъала шагъаргъа гёчюп гелгенден берли, бир де арасын бёлмеген күйде къумукъланы баш газетини редакциясында чалышып турду. Оъзю яшагъан йылланы авадан кёп пайын сююп танглагъан корректорну четим касбусун, менден гетсин, есисине етмесин деп тюгюл, оър даражада юрютдю.

Шондан къайры да, бизин шаирлени ва язывчуланы къумукъ тилде чыгъарылагъан китапларын да ол корректор гъисапда охуй эди. «Сапар ёлдаш», олай да Дагъыстанны халкъ шаири Магъаммат Атабаев къумукъ тилге таржума этген «Къурбан» да Хадижат охугъан сонг басмагъа берилген.

Ол белсенип ишлеп болагъанлыкъдан къайры да, иш ёлдашларыны арасында ким булан да гъаллашып, гъакъыл гелишдирип бола эди. Бир де къопдурувсуз айтгъанда, Хадижатны сабур-саламат сейлеп бажарагъанлыгъы, адиллиги ва асиллиги, иш ёлдашларына абурлу янашыву, олай да шолагъа ошайгъан башгъа яхши къыллыкълары, хасиятлары ону бирден-бир безей эди. Чинкдеси, иш ва уй къуллукъланы да бирни йимик бажарывлу күтген сонг да, ол гъар заманда да исбайлыгъын да сакълап биле эди.

Хадижат, гертилик де, арабызда болгъур деген илиякълы, рагымусу адам эди. Эди деп, гетген заманда язмагъа къоль нече де сюймей. Ол арабызда ёкъгъа юреклер бугюнлерде де инанып да битмей. Тек нетерсен, Аллагъыны къадарына къаршы чыгъып болагъан ёкъ. Хадижат къызардашыбыз, гюнагъларынгдан гечип, Аллагъы рагымат этсин! Жанынг женнетлени төрүнде болсун!

Насрулла БАЙБОЛАТОВ,
яшёрюмлени бёлгююно редактору.

№ 16 (116)

- Адабият
Камил СОЛТАНОВ
**Тюлкюню алгышы,
Къаргъаны къаргъышы**
(И. А. Крыловну масалына гёре)

Хабып бишлакъ гесекни
Къаргъа къонгъан терекге.
Ону гёре бир тюлкю
Янгы гирген бёлекге.

Бёлекден чыгъып тюлкю
Юрой терекге багъып.
Айта йылы сёзлени
Бириң-бирине тагъып.

«Сени сагъынмакъылкъдан
Юкъмай ашагъан ашым.
Къайда эдинг гёрюнмей?
Сёйле хари, къызашым...»

Авзунда бишлакъ баргъа
Сёйлеме болмай къаргъа.

Тек гыиллачы тюлкюакъай
Давам эти маймайын:
«Тавдай бола юрегим
Мен сени гёрген сайын.

Аривюсен къушланы
Къувлуй эки къанатынг,
Дюньядагъы жанурлукъ
Сукъланардай гъар затынг.

Гъар ишиңг онгтур сени,
Жан ёкъ гёрген терсингни.
Унутабыз бюлбюлню
Эшитгенде сесингни.

Йырлайгъанда бюлбюлсен,
Учагъанда – къарчыгъа.
Сени кёпден гёрмейли
Жан-жанывар талчыгъа.

Гъалыңг-юнүнг билмеге
Гелгенмен вакил болуп.
Юрегим бек талпына
Сагъа сюовден толуп...»

Къара къаргъа инангъан
Тюлкюакъайгъа ялагъай.
Тахтай гёрюнген оғъар
Озю къонгъан къарагъай.

Биринчилей макъталып,
Сююнген де ёнкюген.
Герип ачгъан авузун
Жавап берме тюлкюе.

Бишлакъ гесек тюшген дей
Авузундан къаргъаны.
Негъакъ болмагъан экен
Тюлкюакъайны ялгъяны.

Тюлкю ашап бишлакъны
Савбол этген къаргъагъа.
Авлия къуш эс табып,
Гыллачыны къаргъагъан.

Бишлакъ тюшген тюлкюню
Ялагъай алгышына.
Айттыгызы ким тынглажакъ
Къаргъаны къаргъышына?!

- Охув ожакъларда

Үстюнлюкке багъышлана

«Алдынлыданы
тъаракаты» деген
Бютюнроссия бир-
лешибиге къуршал-
гъянлар учун бу-
гюнлерде савлай
улькени ойлчевион-
де «Үстюнлюккю
терезелери – 2024»
деген чара юрю-
люп турасы.

9-нчү Майда
Уллу Үстюнлюккю
гюнүнен багъышла-
нып ойтгерилген
шо чарагъа Буглен-
деги орта школада
билим алгъан яш-
лар да къуршалгъан.
Олар эсгерилген
охув ожакъыны тере-
зелерин шо тархъта
байлавлу ойзлер эт-
ген ренклек суратлар
булан безеген.

Ойтгерилген ча-
раны сиптечилири-

ни сёзлерине гёре,
о торайып гелеген
наслууну вакиллери-
не Уллу Ватан давну
тарихин уйренингве-
иштагъландырыву-
на, олай да ийтглини
эсделигине гюрмет

этивге болушлукъ
этежек деп къара-
вуллана. Буйнакск
районну билим
берив управление-
сины Telegram-
каналында шо гъакъ-
да билдирилген.

Шиъруланы чебер охув

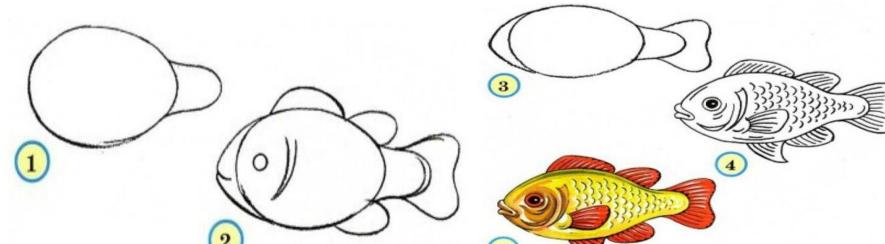

Талатгюн, апрель айны 23-ндеги, Къа-
рабудагъент районну билим берив
управлениесини сиптечилиги булан охув-
чу яшланы арасында инглис тилде языл-
гъан шиъруланы чебер охувуну къараву
ойтгерилген.

Дарсланы вакъ-
тисинде ойзлер
тилин уйренеген
тыш пачалыкъланы
адабиятын охувгъа
муштарлы этмек
учун ойтгерилген шо
къаравда эсгерилген
районну юртларын-

малим этген. Къара-
будагъент районну
билим берив управ-
лениесини Telegram-
каналында берилген
маълуматдан белги-
ли болагъаны йимик,
ойтгерилген къаравда
Къарабудагъентде-
ги гимназияны, Гье-
лидеги, Манаңгент-
деги, Паравулдагъы
ортасы школалары
охувчулары алдынлы
ерлеке ес болгъан.

Сурат этмеге уйренебиз

- Халкъ авуз
яратывчулугъундан

Айтывлар ва аталар сёзлери

Ичингде от янса да, тютю-
нюю чыгъарма.

***

Ичингдегин ичингде чирит-
ме.

***

Итти бичакъ – къынгъа оьч,
ялгъан сёз – жангъа оьч.

***

Итсиз сиривге бёрю гирер.

***

Ич бузулса, ят озар.

- Дёртлюклер

Адилликни сен алсанг
Къылыгъынга этип чер,
Яшав боюнда сени
Къоймажакъ болма о ер.

***

Эдеп булан ругъ байлыкъ
Болса юрегист толуп,
Эл арада къаларсан
Озюнг насили болуп.

***

Айып тюгюл адамгъа
Орус тилни билмесе.
Илыкъ оъз ана тили
Бир хошуна гелмесе.

***

Сюе бусанг юрекден
Азиз Къумукъ элингни,
Инг алда азма къоймай
Сакъла ана тилингни.

- Гысаллар

Жижеклени санайман:
Бешиси къара хораз.
Акъ тавукълар да чыкъгъан
Хоразлардан уйчге аз.

Нече болажакъ экен
Шоланы барысы да?
Башгъа тюгюл санама
Агъы да къарасы да.

***

Он тюгюл, сегиз бала
Чыгъаргъан дей эки къаз.
Гъар къазгъа нече тие?
Айт, сен ойлашып бирац.

Н. Б.

- Чечеген ёммакълар

Къанатларын къакъса да,
Озю учмагъа болмай.

(нэмдэл нЭ)

***

Авлакъда кёп гезеймен,
Артгъа-алгъа юроймен.
Токътап къалса биразгъа
Гүйдюрюп де къояман.

(антN)

***

Синген, амма сув тюгюл,
Акъ болса да, къар тюгюл.

(тоG)

Бетни газирлеген
Насрулла БАЙБОЛАТОВ.
nasrulla@mail.ru

Дагъыстандан бу йыл гъажгъа нечик баражакъ?..

Гъажгъа бармакъ, гъаж намаз къылмакъ бусурманлар учун Аллагыгъа къуллукъ этивию аслу къанууларыны бири гъисапланна. Гъажгъа барагъанланы да санаву Дагъыстанда йыл сайын арта. Бу йыл гъажгъа бармагъа онгарылгъанланы санаву бизин республикада 10 минг 70 адам бар. Шо гъакъда «Марва-Тур» деген компанияны генеральный директору Болат Къурбанов журналистлер булангъы ёлугъувда толу күйде сёйледи.

Б. Къурбанов бу йыл гъажгъа бармакъ учун гёрюлген гъазирликни гъакъында айта туруп, булай деди: «Гъаж къылмакъ учун дагъыстанлылагъа гетген йылда йимик, бу йыл да 10 мингден артыкъ ер гёrsетилген ва шо ерлер барысы да сатылған. Умуми алғанда Россия Федерациядан гъажгъа барагъанлар учун 25 минг ер гёrsетиле. Демек, Россияны башгъа регион-

ларына берилген квоталар бир-бирде барысы да къолланмай буса, бизин республикада йыл сайын гъажгъа барма сюегенлени санаву, артса тюгюл, кемимей».

Бу йыл гъажгъа бармакъ учун берилген визаны, озге йылларда йимик, самолёттә миннеге аз къалгъанда тюгюл, алданокъ алмагъа бажарылды. Бүгүнлөгө ерли гъажгъа барагъанланы 99 процен-

тине виза ачылгъан.

Дагъыстанны аэропортундан гъажгъа барагъанланы бириңчи самолётү май айны 29-нда учажакъ. Гъаждан къайтмагъа буса июн айны 20-сында башлајакъ, ахырынчы самолёт июльну 2-синде Магъачкалада болажакъ.

Шолай да, Б. Къурбановту айтывуна гёре, гъажгъа бармагъа эки тюрлю къайда булан имканлыкъ берилген. Бириңчиси - Магъачкаладан самолёт булан тұвра Сауд-Арабыстангъа ва Магъачкаладан самолёт булан Дубайгъа ва ондан Мадина яда Макка шагъаргъа автобус булан. Экинчи къайда булан бармагъа бираз учуз токътай. 4790 доллар ва тұвра Сауд-Арабыстангъа самолёт булан гъаж къылма барагъанлар 5490 доллар төлей.

Гъаж бу йыл 21 – 22 гюн болажакъ. Оырде эсгерилген акъчагъа еринде гъаж къылыв да гире. Къурбанов эсгерген күйде, виза ачылгъан сонг гъар тюрлю себеплеге гёре гъажгъа бармакъ учун ёлгъа чыкъмагъанлагъа гъагъы къайтарылмай.

Патмат БЕКЕЕВА.

Армияда къуллукъ этмек – гъюреметли борч

Россияны Савутлу Гючлерини сыйдасына асгер къуллукъ кютмек учун чакъырыв бу 2024 -нчю йыл 15-нчи иульгъа ерли узатылажакъ. Шоғъар байлавлу Оборона министерлигини янындан берилген буйрукъгъа гёре ерлерде асгерге чакъырыв юрөле.

Къызылорт шағъаргъа, Къызылорт ва Хумторкъали районлагъа къарайғын военный комиссариатында айрыча жанланын гъис этиле. Мунда жагылдерден 11 адам Магъачкаладагы асгерге чакъырывну жыйым пунктуна бакъдырылды.

Бу тиретде армиягъа чакъырыланланы арасында Къызылорт району Солтан Янгыртундан Ибрагим Датаев ва Магъаммат Магъамурзаев, Стальское юртдан Арсен Мамайханов, Хумторкъали районну Алмалы юртундан Элдар Мустапаев

ийимик къумукъ уланлар бар эди. Оланы Савутлу Гючлерини сыйдасына узатывда дос-къардашы, ювуқълары ортакъылыкъ этдилер.

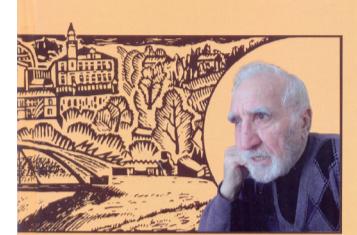
Алибек САЛАВАТОВ.
Автор чыгъаргъан сурат.

• Янги китап «Девюрюмню келпети»

Шуладай булан Дагъыстан китап басмаканада белгилі журналист Дағыят Алкъылычевни гезикили китабы чыкъылан. «Ёлдаш» газетде бёлжюкни редактору, баш редакторнан орнуналасы болуп узакъ йыллар ишленет турду. Ишлеген йылларыны вакътисинде, озокъда, газетде көп санавда макъалалар, очерклер язып чыгъарды ва къумукъ охувчугъа белгилі болду.

Д.Алкъылычев тезде «Къумукъ театрны тарихинден» деген ахтарыв ишин, «Бусурманны келпети», «Замандашларым» деген китапланы да охувчулагъа етиштирмө болду. Ону бу янги китабында «Очерклер», «Публицистика», «Инчесаният», «Журналистни тептеринден» деген бёлжюклер ерлешдирлген.

«Мен журналист гынсапда чалыша туруп, савлай оымрюмню йибергенмен, – деп яза автордан деген баш сёзүнде ол. – Язгъанларымны давамыны экинич жыйымы «Девюрюмню келпети» деген баш булан печаттә онгарылды. Бир янындан, иишрманчы асруну ахырынчы, иигирма бириңчи асруну башлап-гъы йыллары журналист гынсапда мени учун тамаша тюшюмлю болду. Шо Йырчы Къазакъ да айтгъанлай, «Девюр, девюр, питне девюр заманлар» эди. Бизин уллу улкебиз, Совет Союз, сонг Россия уллу къыйынлыкълагъа тарагъан, четимликлени баш-

ДАҒЫАТ АЛКЪЫЛЫЧЕВ

Девюрюмню келпети

дан гечиреген заман эди. Шо гылны бу китапдагы «Публицистика» бёлжюке гиреген материалларда охувчу оъзю де гыс этмеге болар деп ойлашаман. Мени архивимде бизен яшайгъан девюрнү келпетлейген дагы да көп материаллар топланған күйде къалып тұра. Шоланы да охувчугъа етиштирмө умут этмен», – деп яза автор.

Яраш БИЙДУЛЛАЕВ.

Рузнама. Май ай

(Тюш намаз сагыат 12-ге къылышына)

ГЮНЛЕР	ТАНГ	ЭКИННИ	МАРКАЧА	ЯССЫ
1	02.53	15. 41	18. 51	20. 34
2	02. 52	15. 41	18. 52	20.36
3	02. 50.	15. 42	18. 53	20. 38
4	02. 48.	15.42	18. 54	19. 39
5	02. 46	15. 42	18. 55.	20. 41
6	02. 44.	15. 43	18. 56	20. 43
7	02. 42.	15. 43	18. 57	20. 45
8	02. 40	15. 43	18. 58	20. 46
9	02. 38	15. 44.	19. 00	20. 48
10	02.36.	15. 44.	19. 01	20. 50
11	02. 34.	15.44.	19. 02	20. 51
12	02. 32.	15.45	19. 03	20. 53
13	02. 31	15. 45	19. 04	20. 55
14	02. 29	15. 45	19. 05	20. 56
15	02. 27	15. 46	19. 06	20. 58

БУСУРМАЛАНЫ ЛАП ЯХШЫ ИШИ – ВАКЪТИСИНДЕ КЪЫЛГЪАН НАМАЗЫ

ИНДЕКС 51315

Газета «Ёлдаш» отпечатана в типографии
ООО Издательство «Логос»,
г. Махачкала, пр. Насрутдинова 1 а,
По вопросам качества печати
 обращаться в типографию
ООО Издательство «Логос».
Время подписания в печать -18.30,
фактическое - 20.00

Корректор
К. КАЗИМОВ
Выпускающий редактор
Н. АЛБАСХАНОВА

e-mail: eldash1917@mail.ru
Газета выходит 48 раз в году
Тираж 4000 экз. Цена - свободная
Заказ №

ЁЛДАШ

Учредитель:
Агентство информации и печати
Республики Дагестан

Главный
редактор

Г.А. КОНАКБИЕВ
8 928-969-60-39

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Республике Дагестан 21 мая 2019 года. Регистрационный номер ПИ № ТУ05-00430.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность представленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке материалов газеты ссылка на «ЁЛДАШ» обязательна.

Приемная глав.
редактора -
65-00-30

Адрес редакции и издателя: 367018, Махачкала, пр. Насрутдинова 1 а,

Дом печати, 9 этаж Телефакс: 65-00-30

Адреса сайта: www.yoldash.ru, e-mail: gz-yoldash@mail.ru

(для офиц.переписки)

12+

Заместитель
глав. редактора
А. Салимурзаев

8 928-974-55-88

Редактора
отделов:

К. Карапев –

отд. экономики и
экологии
8 988-449-73-27
Karaev.51@mail.ru

П. Хайбуллаева –
отд. правовых проблем,
семьи и здоровья
bike-1970@mail.ru

Н. Байбулатов –

отд. молодежи, образова-
ния, религии и спорта-
8 928-836-44-79
nasrulla_@mali.ru

Я. Бийдуллаев –
отд. культуры
8 960-419-02-73
iarash@bk.ru

Корреспондент

П. Бекеева
8 903-481-03-81
bekeeva.1980@mail.ru